

Helenistička keramika s lokaliteta Resnik-Sikuli iz stalnog postava Muzeja grada Kaštela

Kristić, Karla

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:343799>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za arheologiju

Diplomski sveučilišni studij arheologije (jednopedmetni)

Karla Kristić

**Helenistička keramika s lokaliteta Resnik-Sikuli iz
stalnog postava Muzeja grada Kaštela**

Diplomski rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za arheologiju

Diplomski sveučilišni studij arheologije (jednoprredmetni)

Helenistička keramika s lokaliteta Resnik-Sikuli iz stalnog postava

Muzeja grada Kaštela

Diplomski rad

Studentica:

Karla Kristić

Mentor:

doc. dr. sc. Igor Borzić

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Karla Krišić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Helenistička keramika s lokaliteta Resnik-Sikuli iz stalnog postava Muzeja grada Kaštela** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 9. ožujka 2020.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Povijest istraživanja lokaliteta Resnik-Sikuli.....	2
2.1. Nastanak Muzeja grada Kaštela.....	2
2.2. Istraživanje helenističke luke na lokalitetu Resnik-Sikuli.....	4
2.3. Istraživanje kopnenog dijela lokaliteta Resnik-Sikuli.....	6
3. Razvoj naselja koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli	10
3.1. Geomorfološke karakteristike.....	10
3.1.1. <i>Naseobine domorodačkog stanovništva</i>	11
3.2. Helenističko naselje	12
3.2.1. <i>Gospodarske osnove</i>	13
3.2.2. <i>Organizacija i arhitektura helenističkog naselja</i>	14
3.3. Rimskodobno naselje	16
4. Nalazi helenističke keramike na istočnoj obali Jadrana.....	17
4.1. Tragurij i Epetij, tj. nalazi helenističke keramike u resničkoj okolini.....	22
5. Nalazi helenističke keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli iz stalnog postava Muzeja grada Kaštela ...	24
5.1. Sivopremazana helenistička keramika	26
5.1.1. <i>Bikonični kantarosi</i>	31
5.2. Helenistička reljefna keramika	33
5.3. Crnopremazana helenistička keramika.....	39
5.4. Keramika tipa <i>Gnathia</i>	41
5.5. Crvenopremazana i smeđepremazana helenistička keramika.....	45
5.6. Helenističke amfore i keramika grube fature.....	47
6. Zaključak.....	49
Sažetak.....	52
Abstract.....	53
Katalog	54
Popis literature	100
Popis internetskih poveznica.....	104
Popis karti	104

1. Uvod

Tijekom XX. stoljeća postalo je očito kako je teren uz potočić Resnik, kod Kaštel-Štafilića, gdje je polovicom stoljeća izgrađeno turističko naselje s bungalovima, iznimno bogat arheološkim ostacima. Zbog dramatičnih političkih previranja, koja su obilježila XX. stoljeće, i nekontrolirane urbanizacije Kaštela, istraživanje i očuvanje lokaliteta uistinu je bilo, i još je, komplicirano za izvedbu. Više o svemu tome, i o osnivanju Muzeja grada Kaštela, može se saznati kroz prvi dio ovog rada.

Bitno je objasniti navedene stavke, kako bi se do sredine rada, u kojoj je prezentiran određen broj primjeraka helenističke keramike, moglo razumjeti zašto se u Muzeju grada Kaštela ne čuvaju svi ostatci s lokaliteta. Autorica ovoga diplomskog rada, prilikom odabira teme, u razgovoru je sa svojim mentorom, I. Borzićem, i višom savjetnicom iz Muzeja grada Kaštela, I. Kamenjarin, odabrala istaknuti komade helenističke keramike koji su prezentirani kao dio stalnog postava Muzeja grada Kaštela, koji je prezentiran u dvorcu Vitturi u Kaštel-Lukšiću. Radi se o primjerima helenističke keramike koji su sastavni dio postava muzeja, a o njima se do sada nije puno pisalo.

Uz manje poznate primjere iz stalnog postava, kao što su rekonstruirani, cjeloviti i fragmentirani primjeri helenističke keramike sa sivim, crnim i smeđim premazom te komadi helenističke keramike grublje fature, autorica je nakon savjetovanja s I. Kamenjarin, u ovaj rad odlučila uvrstiti i neke primjerke helenističke reljefne keramike koji u literaturi nisu odviše razrađeni. Potrebno je naglasiti kako se svi primjerci koji su prezentirani u ovome radu čuvaju isključivo u Muzeju grada Kaštela. U rad nisu stavljeni primjerci helenističke keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli koji se smatraju djelovima privatnih zbirki. Brojni su primjerci keramike iz privatnih zbirki poobjavljivani u katalogima izložbi i ostalim znanstvenim radovima čiji su autori najčešće I. Kamenjarin, I. Šuta, Z. Brusić i drugi.

Autorica ovog rada neizmerno je zahvalna I. Kamenjarin na nesebičnoj pomoći i potpori te ostalima iz vodećeg kadra Muzeja grada Kaštela zahvaljuje na dopuštenju za pisanje o materijalu iz muzejskoga stalnog postava. Zahvalnost na korisnim savjetima i vodstvu ukazujem svomu mentoru, I. Borziću.

2. Povijest istraživanja lokaliteta Resnik-Sikuli

Istraživanja lokaliteta Resnik-Sikuli započela su nakon što su tijekom osamdesetih godina XX. stoljeća dva ronionca iz Kaštela, N. Lete i I. Svilan, prijavili arheološke ostatke koje su, roneći, neočekivano uočili u resničkom podmorju.¹ Početak istraživanja lokaliteta bio je jako kompliciran. Kako tijekom osamdesetih godina XX. stoljeća Kaštelani još nisu imali svoj muzej, već je kao jedina muzejsko-galerijska ustanova u Kaštelima djelovala Galerija Studin², pitanje smještaja arheoloških ostataka iz resničkog podmorja bilo je od najveće važnosti.

2.1. Nastanak Muzeja grada Kaštela

Galerija Studin, prva profesionalna muzejska ustanova u kulturi na području tadašnje Općine Kaštela, pri Okružnome privrednom sudu u Splitu, registrirana je u veljači 1988. godine. Njezino postojanje bilo je temelj na kojem se razvila zamisao o tome da se kaštelanska pokretna kulturna baština zaštititi koliko je god to moguće. Do tada su kaštelanska kulturna blaga bila uništavana zbog divlje urbanizacije i industrijalizacije koja je započela još u šezdesetim godinama XX. stoljeća³, a artefakti su se odnosili u veća središta, uglavnom u Split ili Trogir.⁴ Od 1985. godine djeluje *Društvo za očuvanje kulturne baštine Kaštela – 'Bijaći'*. O značaju i radu ovog društva može se informirati u knjizi *Čuvari baštine* autorice A. Babin. Rad *Društva 'Bijaći'*, među ostalim, rezultirao je konzervacijom dvorca Vitturi u Kaštel-Lukšiću, pokretanjem arheoloških istraživanja i konačno, osnivanjem Muzeja grada Kaštela.⁵

Od 1988. godine do 1991. godine radilo se na osnivanju Zavičajnog muzeja Kaštela (ZMK). Zavičajni muzej sa središtem u kuli Ćipiko u Kaštel-Novome registriran je u veljači 1991.

¹ BABIN, A. *ed.*, 2004, 5.

² DUVNJAK, M., 2018, 5–6.

³ <http://www.muzej-grada-kastela.hr/novostikulturnikrajolici.html>

⁴ <http://www.muzej-grada-kastela.hr/povijest.html>

⁵ BABIN, A., 2007, 14–16.

godine.⁶ Sastojao se od arheološke zbirke, etnografske zbirke te galerije Studin sa zbirkom moderne i suvremene umjetnosti.⁷ Prvi artefakt u arheološkoj zbirci nabavljen je preko donacije. Radilo se o ulomku kamenog zabata iz Kaštel-Gomilice.⁸ Prva sustavna arheološka istraživanja započela su odmah nakon registracije Zavičajnog muzeja Kaštela. Prvu sondu na području antičkog naselja *Siculi*, koje se nalazi na položaju Resnik kod Kaštel-Štafilića, otvorila je u zapadnom dijelu hotelskog naselja, 25. travnja 1991. godine, arheologinja I. Kamenjarin. Resnik-Sikuli i dalje je glavni lokalitet o kojem se brine Muzej grada Kaštela (MGK).⁹

Područje Kaštela u upravnom se smislu odcijepilo od Splita 1986. godine. Tako je nastala Općina Kaštela koja se sredinom devedesetih godina XX. stoljeća razvila u Grad Kaštela, aglomeraciju od sedam naselja koja se nalaze između Splita i Trogira. Tom je prigodom, 1999. godine, Zavičajnomu muzeju Kaštela ime promijenjeno u Muzej grada Kaštela. Godine 2001., sjedište Muzeja grada Kaštela iz kule Čipiko u Kaštel-Novome prebačeno je u dvorac Vitturi u Kaštel-Lukšiću.¹⁰ Trenutačno je veći dio stalnog postava Muzeja grada Kaštela izložen u dvorcu Vitturi u Kaštel-Lukšiću, a dio u Nadbiskupskom kaštelu u Kaštel-Sučurcu (Podvorje). Prostor u Kaštel-Sučurcu muzej je dobio na korištenje 2012. godine.¹¹

⁶ <http://www.muzej-grad-kastela.hr/povijest.html>

⁷ KAMENJARIN, I., 2016, 9–11.

⁸ KAMENJARIN, I., 2007, 17.

⁹ KAMENJARIN, I., 2016, 9–11.

¹⁰ <http://www.muzej-grad-kastela.hr/povijest.html>

¹¹ BABIN, A., 2015, 18–19.; KAMENJARIN, I., 2016, 9.

2.2. Istraživanje helenističke luke na lokalitetu Resnik-Sikuli

Nakon upozorenja ronilaca I. Svilana i N. Lete, zbog neposredne opasnosti nasipavanja obale ispod tadašnjeg autokampa, godine 1988. provedeno je podmorsko rekognosciranje na položaju ispred turističkog naselja u Resniku. Na dubini od dva do šest metara ubicirani su ostatci lučkog objekta. Uništene i raznesene gomile kamenja, tj. blokova lapora i vapnenca, koje su se protezale u duljinu od oko sedamdeset metara, prepoznate su kao ostatci lukobrana luke, tj. pristaništa. Dijelovi amfora i pitosa vidjeli su se među blokovima vapnenca. Najveći broj nalaza iz luke potječe iz sloja sivoga muljevitog pijeska i sitnog kamenja koji se najbolje sačuvao uz rub nasipa, tj. ispod urušene kamene gomile. Taj muljeviti sloj na nekim je mjestima bio debeo do oko 0,6 metara.¹²

Najbrojniji pokretni arheološki nalazi iz ovog sloja bili su fragmenti keramike i novac. Najčešći keramički nalazi u sloju bili su: glatka sivopremazana helenistička keramika, svjetiljke, helenističko reljefno dekorirano posuđe (tzv. megarska keramika) i amfore.¹³ Među dosta korodiranim srebrnim i brončanim novcem, moguće je bilo raspoznati republikanski denar Afrija (oko 150 god. pr. Kr.) te novac Apolonije i drahme Farosa koji su pomogli pri dataciji luke.¹⁴ Ikonografija srebrnog novca ukazuje na to kako je količinski najviše isejskih kovina, što je jako interesantno zato što su emisije srebrnog novca grčkih gradova na istočnoj obali Jadrana jako rijetke. Dok u resničkoj luci nisu pronađene ove srebrne isejske monete, pretpostavljalo se kako Isejci uopće nisu kovali srebrni novac.¹⁵ Nakon rekognosciranja lokacije i pregleda pokretnih arheoloških nalaza, koji su uključivali keramičke nalaze, metalne predmete i novac, Z. Brusić je zaključio kako bi se resničko pristanište moglo datirati u posljednja tri stoljeća stare ere.¹⁶

Neposredno uz ovu lokaciju na kojoj su ostatci arhitekture i pokretni arheološki nalazi (keramika, metalni predmeti i novac) datirani u doba helenizma, pronađena je luka koja je datirana u rimsko doba. Zapadno od helenističke i rimskodobne luke, smješteno je široko

¹² BRUSIĆ, Z., 1990, 17.

¹³ BRUSIĆ, Z., 1990, 17.

¹⁴ BRUSIĆ, Z., 1990, 19.

¹⁵ BABIN, A. *ed.*, 2004, 13–14.

¹⁶ BRUSIĆ, Z., 1990, 17.

područje koje obiluje prapovijesnom arheološkom građom koju čine: fragmenti prapovijesne keramike, kameni materijal, životinjske kosti, ljudske kosti, ostatci drvenih kolaca koji su probodeni u mulj itd.¹⁷ Kako je ovaj rad koncentriran na helenističku keramiku s lokaliteta Resnik-Sikuli, specifično helenističku keramiku s lokaliteta koja se danas nalazi u stalnom postavu Muzeja grada Kaštela, rimskodobna luka i prapovijesni nalazi neće se posebno obrađivati, ali smatram kako ih je za razumijevanje šireg konteksta, kontinuiteta naseljavanja i razumijevanje tijeka istraživanja lokaliteta, bilo bitno spomenuti.

Podmorska istraživanja helenističke luke na lokalitetu Resnik-Sikuli odrađena su u nekoliko navrata u periodu od 1988. do 2003. godine. Istraživana je široka kamena gomila sastavljena od različitog lomljenca, amfornog lapora i vapnenačkih blokova. Helenistička luka u dužini od oko sto metara pružala se okomito na suvremenu obalu. Helenistički nasip devastiran je djelovanjem valova i odnošenjem kamenog materijala prilikom gradnje mlađe, rimskodobne luke.¹⁸ Kao što je to Z. Brusić lijepo sročio, može se reći kako su nalazišta u podmorju Resnika odličan odraz naselja koje se nalazi ispod suvremenoga turističkog naselja. Dok se kopneni dio lokaliteta sustavno istražuje, dobro očuvana pokretna arheološka građa iz mora obogaćuje i stalni arheološki postav Muzeja grada Kaštela i dvije registrirane privatne zbirke čiji su vlasnici I. Svilan i N. Lete.¹⁹

¹⁷ BABIN, A. *ed.*, 2004, 7.

¹⁸ BABIN, A. *ed.*, 2004, 12.

¹⁹ BABIN, A. *ed.*, 2004, 7.

2.3. Istraživanje kopnenog dijela lokaliteta Resnik-Sikuli

Još i prije nego što su ronci I. Svilan i N. Lete prijavili nalaze u podmorju, dok se tijekom osamdesetih godina XX. stoljeća radilo na širenju hotelskog naselja Resnik i gradnji novih bungalova, lokalci su arheološke nalaze prijavljivali Splitskom zavodu za zaštitu spomenika kulture. Kako je prilikom građevinskih radova dolazilo do iskapanja ostataka stakla, amfora, keramike i novčića, po čemu se na tom području pretpostavljalo postojanje grobova, Zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu predložio je da se radovi zaustave. Izvođači radova oglušili su se na takvu preporuku i nastavili devastirati lokalitet.²⁰

Zbog iznimnih rezultata probnih podmorskih sondiranja koja su obavljena 1989. godine nakon prijave već imenovanih roncioca, Sikuli su postali prvi arheološki lokalitet koji je Zavičajni muzej Kaštela sustavno istraživao. Probno podmorsko sondiranje trajalo je dva dana, a nadzirao ih je tadašnji Republički zavod za zaštitu spomenika kulture iz Zagreba. Resničko podmorje tada je bilo u iznimnoj opasnosti zbog nasipavanja obale. Iako je podmorskim sondiranjima utvrđeno postojanje luke iz II. i I. st. pr. Kr., te su otkriveni brojni ulomci i cjeloviti primjerci helenističke keramike, područje nikada nije vraćeno u prvobitno stanje, ali je dalje nasipavanje tada zaustavljeno. Sadašnja muzejska savjetnica i voditeljica Arheološkog odjela Muzeja grada Kaštela, I. Kamenjarin, godine 1991. godine započela je sustavna arheološka istraživanja na kopnenom dijelu lokaliteta. Ta je kampanja trajala do 1992. godine.²¹ Prva su kopnena istraživanja rezultirala i upisom lokaliteta u Registar nepokretnih spomenika kulture Republike Hrvatske čime su stvoreni preduvjeti za buduća istraživanja i zaštitu lokaliteta.²² Helenističke reljefne posude, po kojima je lokalitet Resnik-Sikuli najpoznatiji, prvi su put prezentirane javnosti, u okviru izložbe naziva *Brod istočne obale Jadrana u starom i srednjem vijeku*, 1991. godine.^{23 24}

²⁰ KAMENJARIN, I., 2011, 9.

²¹ KAMENJARIN, I., 2011, 13.

²² KAMENJARIN, I., 2011, 18.

²³ KAMENJARIN, I., 2017, 5.

²⁴ KOZLIČIĆ, M., 1991, 3–4.

Kopnena su istraživanja prekinuta zbog toga što je tijekom Domovinskog rata hotelsko naselje u Resniku postalo jedno od glavnih mjesta gdje su se zbrinjavale osobe koje su iz svojih domova morale pobjeći zbog ratnih prilika.²⁵ Iako se poslije, godine 1993., kako bi se zaštitile pronađene konstrukcije, oko te prve sonde postavila žičana ograda, taj dio nalazišta, nažalost, postao je divlje odlagalište otpada.²⁶

Podmorska su istraživanja tijekom tog perioda nastavljena u suradnji sa Zadarskim arheološkim muzejom. Istraživanja je vodio Z. Brusić, a 1993. i 1994. godine istraživali su se ostatci helenističke luke.²⁷ Helenistička keramika koja je otkrivena tijekom ovih podmorskih arheoloških istraživanja nalazila se u sloju mulja i sitnog kamenja na maloj dubini. Većina je ostataka pronađena ispod velike mase amfornog lapora i vapnenca za koji je Z. Brusić zaključio kako je nekada bio dio konstrukcije helenističkog pristaništa.²⁸ Rezultati hidroarheoloških istraživanja prezentirani su izložbom 2003. godine. Katalog izložbe naslova *Resnik – hidroarheološka istraživanja / Hydroarchaeological researches*, čija je urednica bila tadašnja ravnateljica Muzeja grada Kaštela, A. Babin, a za koji je tekst napisao pok. prof. dr. sc. Z. Brusić, izdan je u srpnju 2004. godine.²⁹ Arheolozi iz Muzeja grada Kaštela 2005. godine, u suradnji s profesorima s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru, arheolozima iz Hrvatskoga restauratorskog zavoda, te splitskoga Konzervatorskog odjela, realizirali su zaštitno podmorsko istraživanje koje je bilo potrebno zbog gradnje incidentnog preljeva kod crpne postaje Resnik. Tijekom toga zaštitnog istraživanja, koje je trajalo malo više od mjesec dana, evidentirana je velika količina pokretne arheološke građe poput: keramičkih posuda, amfora, tegula, raznih metalnih predmeta itd. Na položaju, udaljenom oko deset metara istočno od ušća potocića Resnik, i prije toga bili su opaženi ostatci arhitekture. Zapadno od ušća potoka istraživalo se u rujnu 2007. godine.³⁰

²⁵ KAMENJARIN, I., 2016, 11.

²⁶ KAMENJARIN, I., 2011, 13.

²⁷ KAMENJARIN, I., 2016, 11.

²⁸ BABIN, A. *ed.*, 2004, 5.

²⁹ KAMENJARIN, I., 2016, 12.

³⁰ KAMENJARIN, I., 2011, 14–17.

Istraživanje na kopnenom dijelu lokaliteta bilo je potaknuto konzervatorskim elaboratom koji je Muzeju grada Kaštela prezentiran 2003. godine. Takav je elaborat bio nužan za provođenje infrastrukturnog projekta Eko-Kaštelanski zaljev.³¹ Odlukom Konzervatorskog odjela u Splitu, 2002. godine Muzej grada Kaštela postao je izvođač radova arheološkog nadzora i zaštitnih istraživanja pri realizaciji projekta izgradnje kanalizacijskog sustava Eko-Kaštelanski zaljev.³²

Autori izložbe koja je prezentirana 2011. godine, u katalogu naslova *Antički Sikuli*, prezentirali su rezultate zaštitnih arheoloških istraživanja koja su do tada odrađena na lokalitetu.³³ Trasa cjevovoda Kaštela – Trogir trebala je prijeći preko sonde koja je istraživana tijekom 1991. i 1992. godine. Zidovi, koji su otkriveni prilikom otvaranja te prve sonde, konzervirani su 2004. godine. Čišćenje sonde financiralo je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Tada je oko sonde postavljena i nova ograda kako bi se spriječilo dalje onečišćivanje prostora. Pokušavalo se postići da trasa cjevovoda u potpunosti zaobiđe lokalitet, ali to, nažalost, nije bilo moguće. Na cijelom području, na kojem je određeno da će trasa proći, realizirana su zaštitna arheološka istraživanja. Dvanaest probnih sondi, koje su se otvarale u smjeru od istoka prema zapadu, istraženo je 2005. godine. Cilj ovakvoga probnog sondiranja bio je ustanoviti gustoću arheoloških ostataka. Uvidjelo se kako od sonde broj X (br. 10), koja se nalazila kod tzv. trećeg hotelskog paviljona na istoku, prema zapadu, arheološki ostatci postaju učestaliji. Na temelju informacija koje su sakupljene prilikom probnog sondiranja na kopnenom dijelu lokaliteta, odlučeno je da arheolozi krenu s istraživanjem od zapada, a građevinari s postavljanjem cjevovoda od istoka kako bi se prije gradnje uspjelo što više istražiti.³⁴ To veliko zaštitno istraživanje tijekom kojeg se istraživalo unutar trase budućeg kolektora, koja je duga dvjesto metara, a široka pet metara, trajalo je od siječnja do studenog 2007. godine. Tijekom te godine istraženo je oko sto četrdeset kvadratnih metara površine. Naknadno je, kao rezultat inzistiranja arheologa i konzervatora koji su neumorno radili na zaštiti lokaliteta, odlučeno kako je zbog važnosti lokaliteta najpametnije premjestiti trasu kolektora. Poslije, 2008. godine, lokalitet se istraživao s ciljem da se pronađu njegova zapadna i sjeverna granica. Bilo je važno pronaći

³¹ BABIN, M., ŠUTA, I., 2018, 9.

³² KAMENJARIN, I., 2007, 19.

³³ BABIN, M., ŠUTA, I., 2018, 9.

³⁴ KAMENJARIN, I., 2011, 12–13.

bedeme naselja kako bi se moglo odlučiti gdje bi kolektor mogao proći, a da to bude izvan naselja. Tijekom ove kampanje ubiciran je sjeverni bedem naselja. Zaštitno istraživanje prostora kojim je, po novom nacrtu, kolektor trebao proći, odrađeno je 2011. godine. Tada su pronađeni nastavak sjevernog bedema i višeslojna ulica koja je datirana u I. st. po. Kr.³⁵

Istraživačke su kampanje potom realizirane ujesen 2013. godine, ujesen 2015. godine te ujesen 2016. godine. Muzej grada Kaštela u lipnju 2017. godine bio je domaćin trećeg kongresa *Međunarodnog društva za proučavanje helenističke keramike IARPotHP (International Association for Research on Pottery of the Hellenistic Period)* povodom čega je i nastala prigodna izložba helenističke keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli. Izložba je popraćena katalogom naslova *Helenistička reljefna keramika iz Sikula* autorice I. Kamenjarin. U rujnu iste godine, u Muzeju Grada Kaštela, održan je i tradicionalni godišnji znanstveni skup *Hrvatskoga arheološkog društva*.³⁶ Za sada posljednje arheološko istraživanje kopnenog dijela lokaliteta obavljeno je ujesen 2018. godine.

³⁵ KAMENJARIN, I., 2011, 16–18.

³⁶ KAMENJARIN, I., 2017, 5.

3. Razvoj naselja koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli

Prva podmorska sondiranja i sustavna arheološka istraživanja na kopnu potvrdila su kako je na području današnjeg Resnika kod Kaštel-Štafilića postojalo helenističko naselje.³⁷ Prilikom podmorskih istraživanja helenističke luke, tijekom 1994. i 1993. godine, otkriven je i neolitički sloj koji se nalazi zapadno od mjesta na kojem je pozicionirana luka.³⁸ Uz ostatke helenističkog pronađeni su i ostatci rimskog pristaništa.³⁹

3.1. Geomorfološke karakteristike

Geomorfološke karakteristike područja na kojem se nalazi lokalitet Resnik-Sikuli okarakterizirane su brojnim vrelima, plodnim tlom, ali i vapnenačkim grebenastim izdancima koji su karakteristični za planinu Kozjak. Sjeverozapadni dio Kaštelanskog zaljeva specifičan je zbog, gotovo u cijelosti, blage linije obale sa žalima i plićacima.⁴⁰ Na zapadu Kaštelanskog zaljeva najviše se ističu sljedeće mikrocjeline: trogirsko Malo polje, močvarni predio koji se danas zove Pantana, blaga uvala Resnika, padine planine Kozajka, terase Bijaća, Kaštelansko polje...⁴¹ Geološka građa prostora od Trogira do Stobreča, tj. Kaštelanskog zaljeva i Splitskog poluotoka, nije jednaka uobičajenom srednjodalmatinskom kršu. Prostorom dominiraju vodonepropusne flišne stijene što znači da se voda zadržava na površini te se tako tvore potoci i male rijeke. Zbog obilja izvora i glinaste zemlje koja dobro zadržava vlagu, područje je idealno za poljoprivredu.⁴²

³⁷ BABIN, A. *ed.*, 2004, 5.

³⁸ KAMENJARIN, I., 2016, 11.

³⁹ BABIN, A. *ed.*, 2004, 5–7.

⁴⁰ BABIĆ, I., 1991, 15–16.

⁴¹ BABIĆ, I., 1991, 20.

⁴² ŠUTA, I., 2011, 25.

3.1.1. Naseobine domorodačkog stanovništva

Prostor Kaštelanskog zaljeva prije, tijekom i nakon grčke kolonizacije bio je naseljen domaćim stanovništvom koje se obično utvrđivalo na uzvišenim mjestima. Tada su na obalnom i priobalnom prostoru koji se geografski smatra srednjom Dalmacijom prebivale željeznodobne zajednice Hila, Bulina i Nesta. Ove su domorodačke zajednice spomenute u Pseudo-Skilakovu *Periplusu*⁴³ Željeznodobne zajednice sustavom gradina nadzirale su sve pomorske i kopnene putove te plodna polja. Gradine koje su smještene oko trogirskoga Malog polja bile su organizirane polukružno. Od njih možemo istaknuti: gradine na brdima Sutilija, Vlaška i Bender te gradinu na brdu Krbanu koja definira istočnu granicu trogirskoga Malog polja, a zapadnu granicu plodnoga Kaštelanskog polja. Među gradinama i gomilama koje nadgledaju Kaštelansko polje ističu se na sjeverozapadu: Labišnica, Kaštilac, Gradac, Plano, Kneževa gomila, Batak i Veliki Bijać. Najpoznatije gradine koje su locirane malo istočnije jesu: gradina koja je ubicirana na istaci Biranj, gdje se sada nalazi crkva sv. Ivana, te gradina na uzvišenju Ostrog, koje je sada najpoznatije po crkvi sv. Lovre.⁴⁴

I. Babić je procijenio kako je na potezu od Trogira do Splita postojalo oko otprilike tridesetak gradina. One su bile gusto raspoređene kako bi domorodačko stanovništvo moglo lakše nadgledati putove, plodna polja itd. Manje su gradine, po Babiću, funkcionirale kao skloništa gdje se stanovništvo iz nizinskih naselja povlačilo u slučaju opasnosti (lat. *refugium*). On je hipotetizirao kako je mreža domorodačkih gradina temelj kasnije antičke mreže *Tragurion – Siculi – Salona – Spalatum – Epetion*. Pretpostavlja se kako je gradina na Velikom Bijaću bila preteča kasnijem helenističkom i antičkom naselju koje je ubicirano na položaju Resnik-Sikuli.⁴⁵ Po S. Čači i I. Šuti, gradina Veli Bijać najveća je željeznodobna aglomeracija na području Kaštelanskog zaljeva. Kako je, prema Pseudo-Skilaku, na teritoriju koji danas poznajemo pod nazivom Kaštelanski zaljev, prebivala zajednica Bulina, gradina Veli Bijać shvaćena je kao njihovo moguće središte. Vjerojatnosti te pretpostavke u prilog ide činjenica da branjena površina gradine Veli Bijać prelazi tri i pol hektra. Velika površina branjenog područja ukazuje

⁴³ ŠUTA, I., 2011, 19.

⁴⁴ BABIĆ, I., 1991, 31–38.

⁴⁵ BABIĆ, I., 1991, 31–38.

na važnost i moć zajednice koja je prebivala na gradini. Pokretni arheološki nalazi s gradina Sutilija, Luko, Sutikva i Veli Bijać ukazuju na to kako je ilirsko domorodačko stanovništvo već tijekom IV. i III. st. pr. Kr. sudjelovalo u razmjeni dobara s Grcima koji su još početkom IV. st. pr. Kr. kolonizirali Hvar i Vis čime su željeznodobne domorodačke zajednice koje su prebivale na priobalnom prostoru Kaštelanskog zaljeva postale podložne helenizaciji. U spomenutoj su razmjeni dobara aktivno sudjelovali i Rimljani.⁴⁶ Recimo, na temelju keramičke građe vidljivo je kako je prva faza naselja koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli koegzistirala s gradinskim naseljem na Velom Bijaću. Gradina Veli Bijać nalazi se na vrhu hrpta koji se izdvaja prema istoku iz južne padine brda Trećenice, a plodno polje koje okružuje naselje Resnik-Sikuli proteže se od obale prema sjeveru do pristanka brda Trećenice.⁴⁷

3.2. Helenističko naselje

Procijenjeno je kako je helenističko naselje na poziciji Resnik-Sikuli osnovano sredinom ili tijekom druge polovice II. st. pr. Kr.⁴⁸ Tragove postojanja toga helenističkog naselja moguće je dočitati iz pisanih izvora. Kako je Polibije pisao o tome da su ilirski Delmati napali grčke kolonije Tragurij i Epetij, pretpostavka je Z. Brusića i drugih da je uz te dvije poznate kolonije, koje su se nalazile na području današnjeg grada Trogira i na području Stobreča, mogla postojati i isejska faktorija na području današnjeg Resnika.⁴⁹ Može se nagađati o tome jesu li Isejci s Visa krajem III. st. pr. Kr., moguće čak i 220. god. pr. Kr. kada su osnovali Tragurij i Epetij, osnovali i svoju faktoriju koja se nalazila na položaju Resnik-Sikuli.⁵⁰

Trgovina je bila temelj razvoja isejske države te je zato osnivanje trgovačkih uporišta na obali bilo obvezno za njezin dalji razvoj. Dobro razrađenu isejsku trgovačku mrežu za kasnija su osvajanja iskoristili njihovi povremeni saveznici, Rimljani. Pod vodstvom rimskog pretora Lucija Anicija, 167. god. pr. Kr., poražen je ilirski kralj Gencije. Taj je događaj označio početak

⁴⁶ ŠUTA, I., 2011, 19.

⁴⁷ ŠUTA, I., 2011, 16.

⁴⁸ KAMENJARIN, I., 2016, 12.

⁴⁹ BABIN, A. *ed.*, 2004, 5.

⁵⁰ BABIN, A. *ed.*, 2004, 11.

rimske dominacije nad Jadranom što se očitovalo i na teritoriju Kaštelanskog zaljeva. Kako su Delmati još nakon smrti ilirskog kralja Pleurata, 181. g. pr. Kr., odbili priznati vlast njegova sina Gencija i krenuli prema obali, bilo je izvjesno da će se Rimljani, u pokušaju osiguravanja dominacije nad teritorijem, s njima morati sukobiti. Prilikom delmatskih napada na kolonije Tragurij i Epetij 158. god. pr. Kr., Isejci su u pomoć zvali Rimljane. O tim je borbama pisao Polibije, a njegovi su navodi ujedno i prvi spomen kolonija Tragurij i Epetij u povijesnim izvorima.⁵¹

3.2.1. *Gospodarske osnove*

Isejci su tijekom vremena raznim načinima, među kojima se ističe i suradnja s Rimljanima, pokorili teritorij koji im je trebao kako bi osigurali put prema unutrašnjosti, tj. današnjoj Dalmatinskoj zagori i dalje na kopno. Svojim su subkolonijama i filijalama zaposjeli teritorij od rijeka Salon i Naron čija su ušća neprocjenjivo važne strateške točke za trgovanje s ostatkom kopnene unutrašnjosti.⁵² Kako je helenističko naselje koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli bilo okruženo dvama jakim trgovačkim središtima o kojima je i ovisilo, Tragurijem i Epetijem, pretpostavlja se kako su ga Isejci osnovali više iz poljoprivredno-proizvodnih nego iz trgovačkih razloga. Plodno Kaštelansko polje idealno je za uzgoj vinove loze. Kako se osnivanje helenističkog naselja na položaju Resnik-Sikuli podudara s razvojem procvata proizvodnje vina na Apeninskom poluotoku tijekom II. st. pr. Kr., koje je pratilo jačanje trgovine prema Iliriku, Galiji i istoku, pretpostavka je da je ovo naselje osnovano baš s ciljem proizvodnje vina. Logično je kako su Isejci kojima je vinogradarstvo bilo prioritet, što se da zaključiti iz prikaza amfora, kantarosa i grožđa na njihovu kovanom novcu, htjeli imati vinogradarski centar na kopnu.⁵³ Položaj Resnik-Sikuli za tu je svrhu bio idealan jer se nalazi na povoljnome strateškom položaju, okružen je plodnim poljem, a u okolici se nalaze i brojni izvori vode što je ekstremno bitno za

⁵¹ ŠUTA, I., 2011, 19–22.

⁵² KUNTIĆ-MAKVIĆ, B., ČAČE, S., 2010, 66.

⁵³ ŠUTA, I., 2011, 22.

poljoprivredu. Procjenjuje se kako je površina iskorištene obradive zemlje oko naselja Resnik-Sikuli bila veća od hore grčkog Farosa.⁵⁴

Usporedbom položaja helenističkog naselja Resnik-Sikuli s položajem Tragurija, koji je na lako branjivom otočiću, ili Epetija, koji se nalazio na teško pristupačnom poluotoku, dolazi se do jasnog argumenta koji ide u korist pretpostavkama kako je naselje osnovano s ciljem koji se razlikuje od cilja osnivanja Tragurija i Epetija. Ovo naselje nije bilo prirodno zaštićeno kao što su bili Tragurij i Epetij. Tijekom II. st. pr. Kr. na istočnoj obali Jadrana nije bilo uobičajeno da se za osnivanje naselja odabiru takvi prirodno prilično nezaštićeni položaji. Prema svemu ovome, može se pretpostaviti kako je naselje koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli osnovano iz primarno poljoprivrednih, a ne trgovačkih razloga.⁵⁵ Istraživanje helenističkog sloja lokaliteta Resnik-Sikuli polako daje odgovore na neka iznimno važna povijesna pitanja poput: kakav je kontinuitet naseljavanja na području zapadnog dijela Kaštelanskog zaljeva, gdje su sve locirane keramičarske radionice, kakvi su pravci te obrasci eksporta i importa keramike, kako razriješiti problematiku pitanja emisija isejskih srebrnih moneta i što se točno događalo tijekom početaka razvoja organiziranog vinogradarstva.⁵⁶

3.2.2. Organizacija i arhitektura helenističkog naselja

S obzirom na to da se u helenističkom sloju lokaliteta Resnik-Sikuli može razaznati način gradnje i organizacije naselja, smatra se kako se s gradnjom naselja započelo planski oko sredine II. st. pr. Kr.⁵⁷ Naselje je izgrađeno uz istočnu stranu potočića Resnik. Istraživanjem trase cjevovoda u sklopu projekta Eko-Kaštelanski zaljev, 2007. godine, dobiven je presjek kroz naselje. Helenističko naselje ima tlocrt u obliku oktogona i jednosmjernog je aksijalnog rastera. Do izdavanja kataloga izložbe naziva *Antički Sikuli* 2011. godine, otkriveno je deset ulica koje se drže smjera sjever-jug. Nisu pronađene poprečne komunikacije koje bi bile položene u smjeru

⁵⁴ ŠUTA, I., 2011, 25.

⁵⁵ ŠUTA, I., 2011, 36.

⁵⁶ BABIN, A. *ed.*, 2004, 7.

⁵⁷ ŠUTA, I., 2011, 21–22.

istok-zapad. Blokovi su široki oko trinaest metara te su zbog nedostatka poprečnih komunikacija jako izduženi. Pretpostavlja se kako je omjer širine i dužine blokova 1 : 4. Svi su blokovi podijeljeni na prostorije od šest i pol metara. Neke od tih prostorija bile su pregrađene kako bi tvorile manje prostorije. Po pokretnim arheološkim nalazima, koji su pronađeni u ovim blokovima, može se zaključiti kako se radilo o prostorima za stanovanje. Pokretni arheološki materijal iz stambenih blokova uglavnom se sastoji od ostataka utilitarnog posuđa kao što su: amfore, pitosi, kuhinjsko posuđe, kućni žrtvenici itd. Zidovi su građeni tehnikom suhozida. Pri gradnji se uglavnom koristilo pločasto kamenje i, pretpostavlja se, drvo. Podnice su napravljene od nabijene gline, crvenice ili morskog šljunka. Bedemi naselja izgrađeni su od krupnih, grubo klesanih pravokutnih blokova vapnenca kojeg u okolici naselja ima mnogo. I. Šuta pretpostavlja kako će se ostatci javnih građevina i otvorenih prostora pronaći uz obalu blizu luke, tj. uz centralnu ulicu, jer je tako bilo prilikom istraživanja isejskog naselja na otoku Visu (kolonija *Issa*).⁵⁸ Prema B. Čargi, urbani raster helenističkog naselja koje se nalazilo na poziciji Resnik-Sikuli, dobrim se dijelom podudara s urbanim rasterom kolonije *Issa*.⁵⁹

Arheološki nalazi ukazuju na to kako je helenistički život u naselju koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli naglo prestao tijekom druge polovice I. st. pr. Kr. Kasnije rimskodobne građevine negiraju raster helenističkog naselja. Takva situacija ukazuje na određeni hijatus u nastanjivanju lokaliteta.⁶⁰ Iako je negirana kasnijom arhitekturom, helenistička faza naselja otkrivena je na većini površine lokaliteta. Pretpostavljena površina helenističkog naselja iznosi 3,6 hektara.⁶¹

⁵⁸ ŠUTA, I., 2011, 31–35.

⁵⁹ ČARGO, B., 2016, 43.

⁶⁰ ŠUTA, I., 2011, 23.

⁶¹ ŠUTA, I., 2011, 31.

3.3. Rimskodobno naselje

Postojanje rimskodobnog naselja na području Resnika bilo je pretpostavljeno zato što je Plinije Stariji prilikom opisivanja istočne obale Jadrana, u svom djelu *Naturalis historia*, nakon Trogira, naveo mjesto koje je nazvao *Siculi*.⁶² Arheološkim istraživanjima, na položaju Resnik kod Kaštel-Štafilića, pronađeni su ostatci višeslojnog naselja. Ostatci ukazuju na to kako se radi o naselju *Siculi* o kojem je pisao Plinije Stariji, te je označeno na *Tabuli Peutingeriani* između Tragurija i Salone.⁶³ Iz teksta Plinija Starijeg može se dočitati kako su za vrijeme cara Klaudija na tom području naseljavani veterani.⁶⁴ Naselje *Siculi* imalo je status salonitanskog *pagusa*. Specifično je po tome što je to, prema informacijama iz pisanih izvora te s epigrafičkih spomenika, jedina zasad potvrđena dedukcija veterana na području provincija Dalmacije, Panonije, Mezije, Trakije, Makedonije i Ahaje, koja nije rezultirala osnivanjem kolonije.⁶⁵ Na *Tabuli Peutingeriani*, naselje *Siculi*, označeno je simbolom koji predstavlja veće naselje.⁶⁶ Na toj je karti naznačeno kako je naselje od Tragurija udaljeno V milja, a od Salone IX milja.⁶⁷

Karta 1. Oznaka naselja *Siculi* na Peutingerovoj karti (preuzeto iz: ŠUTA, I., 2011, 23.)

⁶² BABIN, A. *ed.*, 2004, 5–7.

⁶³ KAMENJARIN, I., 2016, 12.

⁶⁴ BABIN, A. *ed.*, 2004, 5–7.

⁶⁵ MATIJEVIĆ, I., 2016, 133–136.

⁶⁶ BABIN, A. *ed.*, 2004, 7.

⁶⁷ BABIĆ, I., 1991, 47.

4. Nalazi helenističke keramike na istočnoj obali Jadrana

Najkonkretnije informacije o pomorskoj trgovini dostupne su zahvaljujući brojnim nalazima pod morem, ali i na kopnenim, obično priobalnim lokalitetima. Preko tih potopljenih tereta može se mnogo zaključiti o životima njihovih pošiljatelja, ali i naručitelja. Najčešći takav teret s kojim se istraživači susreću, svakako su amfore. Po vrsti i obliku takvih nalaza, koji se datiraju u razdoblje koje se naziva helenizmom, pretpostavlja se kako je većina pomorske trgovine bila usko vezana uz proizvodnju vina. Takvim zaključcima u prilog ide činjenica da su unutarnje stijenke amfora često bile izolirane smolom. Osim u brodolomima, fragmenti amfora koji se datiraju u razdoblje helenizma mogu se naći i na kopnenim lokalitetima, na položajima koji su bili uporišta autohtonog stanovništva te na položajima gdje su bile organizirane helenističke kolonije. Primjer lokaliteta, uporišta autohtonog stanovništva, s takvim je nalazima položaj Ošanići kod Stoca, mjesto za koje se pretpostavlja da je bilo uporište Daorsa. Tamo su pronađeni fragmenti amfora koji su datirani u III. i II. st. pr. Kr. Fragmenti koji su datirani u II. i I. st. pr. Kr. česta su pojava na lokacijama gdje su prebivali Liburni. Od takvih lokaliteta mogu se istaknuti: Lergina gradina, Nadin, Zadar, Ljubačka kosa, Nin, Beretinova gradina, Bribir, Podgrađe kod Benkovca itd.⁶⁸

Vino se autohtonom stanovništvu, tj. kupcima koji su prebivali na prostoru istočne obale Jadrana, slalo iz raznih grčkih proizvodnih centara.⁶⁹ Nalazi s Visa (kolonija *Issa*) ukazuju na to kako se gospodarstvo spomenute kolonije temeljilo na vinogradarstvu. Glavni indikatori točnosti ove tvrdnje jesu: prikazi grožđa, kantarosa i kratera na novcu te imena pokojnika sa spomenika sepulkralnog karaktera koja ukazuju na postojanje jakoga dionizijskog kulta. Isejski su grobovi bogati ostatcima ojnohoja, pelika, skifosa te amfora lokalne provenijencije.⁷⁰ Jedan od najpoznatijih primjera ostataka broda i tereta koji ukazuju na to koliko je trgovina vinom bila važan dio isejske ekonomije jest brodolom na položaju Vela svitnja. Autori poput B. Kirigina, T. Katunarić i L. Šešelj na temelju arheoloških ostataka hipotetiziraju da su Isejci svoje vino

⁶⁸ BRUSIĆ, Z., 2010, 102–103.

⁶⁹ BRUSIĆ, Z., 2010, 102.

⁷⁰ KIRIGIN, B., KATUNARIĆ, T., ŠEŠELJ, L., 2005, 8–9.

eksportirali na ostale srednjodalmatinske otoke, na područje Liburnije i Istre te na zapadnu jadransku obalu i u ostale velike u helenističke luke poput Spine, a možda čak Aleksandrije itd.⁷¹

Smatra se kako trgovina koja podrazumijeva novac između Grka i autohtonog stanovništva koje je prebivalo na istočnoj obali Jadrana nije bila aktualna sve do oko početka II. st. pr. Kr. Još nije točno razjašnjen princip po kojem je prije toga funkcionirala razmjena dobara između Grka i autohtonog stanovništva. Neki pretpostavljaju kako je autohtono stanovništvo Grcima za njihovu keramiku, metal, vino i ostale poljoprivredne proizvode, davalo stoku i stočarske proizvode, drvo, robove ili da su razmjenjivali nekakve usluge. Primjerice, na temelju proučavanja antičkih pisanih izvora, M. Nikolanci je postavio tezu prema kojoj je jednu od glavnih uloga u toj razmjeni dobara imala biljka perunika, tj. cvijet naziva *Iris Illyrica*. Kako su Grci Korinćani u helenističkom svijetu bili znani kao vješti proizvođači parfema, pretpostavio je da su oni na istočnu obalu Jadrana dolazili po sirovinu za izradu tih parfema. Nalazi posuda malih dimenzija, a korintske provenijencije, koji su datirani u VII. ili VI. st. pr. Kr., a koji su nađeni u Zadru, Solinu i na otoku Korčuli, neki su od dokaza tadašnjih grčkih posjeta našem dijelu istočne obale Jadrana. Pomno ukrašene posudice koje su pronađene na lokalitetu Kopila, koji se nalazi na otoku Korčuli, te u Saloni (suvremeni Solin) mogle su služiti kao ambalaža za parfeme. Sve ove teze, naravno, vrijede ako se radilo o direktnoj razmjeni dobara između autohtonog stanovništva i Grka. Važno je naglasiti kako je moguće da su neki grčki nalazi, koji su pronađeni na lokacijama za koje se zna da je na njima prebivalo autohtono stanovništvo, rezultat otuđivanja, tj. da su na te položaje, gdje su ubicirana uporišta autohtonog stanovništva, doneseni kao "ratni" ili "gusarski" plijen.⁷²

Uz to što je od Grka nabavljalo vino, autohtono je stanovništvo od njih nabavljalo i prateću opremu koja je bila nužna za njegovu pripremu, posluživanje i pijenje. Kako se takvo keramičko posuđe najčešće pronalazi prilikom istraživanja nekropola, koje se nalaze u sklopu gradina autohtonog stanovništva, smatra se da je ono imalo ceremonijalnu vrijednost. Tijekom pokopa, nakon smrti člana određene zajednice, žalovatelji bi ispijali vino, a posude bi se katkad razbijale, pretpostavlja se, pokojniku u čast. Najpoznatiji su primjeri takvih nalaza grob kod Neuma u kojem je pokopan jedan ratnik, te grobovi koji su dio nekropole gradine Sutilija (Sv. Ilija)

⁷¹ KIRIGIN, B., KATUNARIĆ, T., ŠEŠELJ, L., 2005, 11.

⁷² BARBARIĆ, V., 2010, 59.

zapadno od Trogira. Na Sutiliji su pronađeni fragmenti velikih grobnih posuda koje su datirane u IV. ili III. st. pr. Kr. te se za njih smatra kako su import sa zapadne obale Jadrana (tj. Apeninskog poluotoka).⁷³ Na gradini Dragišić kod Šibenika, importirano helenističko posuđe pronalazeno je uz ostatke domorodačke keramike i metala. Teško je jasno razlikovati liburnske grobove koji se pripisuju kasnomu željeznom dobu i one helenističke.⁷⁴ Na lokalitetima poput Spile Nakovane na poluotoku Pelješcu, otoka Palagruže i rta Ploča, koji su identificirani kao nekadašnja helenistička svetišta, ostatci helenističkog posuđa dokaz su ceremonijalnom ispijanju vina prilikom izvođenja kulturnih radnji.⁷⁵

Na istočnoj obali Jadrana pronađen je skroman broj grčkih nalaza koji se datiraju u razdoblje prije i tijekom V. st. pr. Kr. Ne može se sa sigurnošću tvrditi da je tomu tako zato što autohtono stanovništvo na ovom području nije s Grcima u tom periodu vršilo intenzivnu razmjenu dobara, već razlog tomu može biti činjenica što na obalnom području Hrvatske nije realizirano toliko ciljanih arheoloških istraživanja koliko je, recimo, izvršeno u Albaniji ili Italiji. Jedan od lokaliteta s najviše pronađenih ostataka grčkih nalaza iz spomenutog razdoblja, a koji se ne ističe kao uporište domorodačkog stanovništva već kao grčko svetište, jest otok Palagruža. Prema B. Kiriginu, tamo je pronađeno oko dvadeset pet tisuća keramičkih ostataka koji se mogu datirati u razdoblje od kraja VI. st. pr. Kr. do kraja I. i početka II. st. po. Kr. Palagruža se još naziva i Diomedovim otokom.⁷⁶ Velik broj nalaza, čiji se nastanak i uporaba povezuju s helenističkim razdobljem, pronađen je i na rtu Ploča, poluotoku koji se nalazi kraj sela Ražanj, južno od šibenske Rogoznice. Na tom se rtu nalazilo tzv. Diomedovo svetište. Među nalazima sa spomenutog lokaliteta koji su datirani u period između kraja IV. st. pr. Kr. do početka I. st. po. Kr. najbrojniji su ostatci keramičkog posuđa. Među takvim nalazima dominiraju posude koje su služile za ispijanje vina. Kako se tada vino pilo tako da se miješalo s brojnim začinskim biljkama, vodom i medom, za njegovo pripravljanje, posluživanje i ispijanje bili su potrebni razni vrčevi, šalice, čaše, zdjele, zdjelice i tanjuri...⁷⁷ Brojni su i ostatci helenističke keramike s

⁷³ KAMENJARIN, I., 2017, 11.

⁷⁴ MIŠE, M., 2017, 85.

⁷⁵ KAMENJARIN, I., 2017, 11.

⁷⁶ KIRIGIN, B., 2010, 106–107.

⁷⁷ ŠEŠELJ, L., 2010, 110.

otoka Korčule. Od lokaliteta koje na tom otoku treba istaknuti svakako su: gradina Kopila, koja se nalazi iznad mjesta Blato, gradina Sv. Antun, koja se nalazi poviše uvale Uš i brežuljak Koludrt u Lombardi, lokalitet na kojem je 1877. godine pronađena tzv. lumbardska psefizma.⁷⁸

Prema ostacima s gradine Telež na jugoistoku otoka Visa, procijenjeno je kako je autohtono stanovništvo koje je boravilo na toj gradini kontroliralo čitav otok od kraja VI. te tijekom cijelog V. st. pr. Kr. Gradina Telež jedna je od pet najbitnijih gradina na otoku Visu te se treba istaknuti kako se s nje prostire pogled na otoke Palagružu, Lastovo, Sušac, Korčulu i Hvar. Nalazi s tog lokaliteta upućuju na to da je aktivni život na gradini prestao u razdoblju kada je na sjevernoj strani otoka osnovana grčka kolonija *Issa*. Nalazi importirane slikane keramike, grčke i južnoitalske, čine ovaj lokalitet iznimno zanimljivim u kontekstu razumijevanja odnosa Grka i autohtonog stanovništva na području srednjeg Jadrana prije kolonizacije. Blizu Teleža nalazi se još jedan izniman lokalitet, gradina Vela gomila, na kojoj je pronađeno dosta keramike. Nalazi keramike upućuju na zaključak o tome kako je tijekom tog razdoblja autohtono stanovništvo aktivno živjelo i na lokalitetima: Rat na Ložišćima (na otoku Braču), Hvar (na otoku Hvaru) te Kaštil (na otoku Lastovu). Naravno, položaj na kojemu se nalazila grčka kolonija *Issa* obiluje nalazima importirane i lokalno proizvedene helenističke keramike raznih tipova. Najstariji ostatci uvezene grčke keramike na lokalitetu *Issa* datiraju se u VI. st. pr. Kr. Radi se o malim spremnicima za mirise, tzv. aribalosima, korintsko-etrurske provenijencije i kantarosu *bucchero* tipa, etrurske provenijencije. Ima crvenofiguralnih lekita i pelika atičke provenijencije koji se datiraju u V. st. pr. Kr. Na isejskoj nekropoli Martvilo pronađeno je nekoliko keramičkih vaza, ukrašenih južnoitalskim i sicilijским crvenofiguralnim stilom, koje se datiraju u drugu polovicu IV. st. pr. Kr. Na položaju na kojem je ubicirana kolonija *Issa*, pronađeno je mnogo keramičkih nalaza koji se datiraju u period nakon druge polovice IV. st. pr. Kr., kada se na području intenzivno živjelo i proizvodilo.⁷⁹

Nalazi helenističke keramike na položaju gdje se nalazila grčka kolonija *Pharos* na otoku Hvaru ne zaostaju za onima s Visa. Na Hvaru se također intenzivno živjelo i proizvodilo u periodu od sredine IV. st. pr. Kr. Na jugoistočnom dijelu lokaliteta Faros, ubicirana je keramička radionica. Najviše je fragmenata amfora Korint B tipa, fragmenata finog posuđa itd. Može se pratiti kako su

⁷⁸ KIRIGIN, B., 2010, 113–114.

⁷⁹ KIRIGIN, B., 2010, 119–121.

se, uz to što su proizvodile brojne vrste posuđa, tijekom III. i II. st. pr. Kr. farske radionice specijalizirale za proizvodnju amfora Faros 2 i Faros 3 tipa. Kao prepoznatljive proizvode farske radionice može se istaknuti i stolne amfore loptaskog tijela na širokoj nozi diskoidnog oblika ili na nižoj prstenastoj nozi, kojima su ručke dekorirane uzorkom lišća te olpe s jednom trakastom drškom čija se proizvodnja datira u kraj IV. i početak III. st. pr. Kr.⁸⁰

Karta 2. Grčka naselja, najvažnija arheološka nalazišta i grčki toponimi iz perioda klasičnog doba i helenizma (V. – I. st. pr. Kr) naznačena su na ovoj karti koju je kreirao Slobodan Čače (preuzeto iz: BARBARIĆ, V., 2010, 61.)

⁸⁰ JELIČIĆ-RADONIĆ, J., 2010, 128–129.

4.1. Tragurij i Epetij, tj. nalazi helenističke keramike u resničkoj okolici

Isejske filijativne kolonije, Tragurij i Epetij, osnovane su krajem III. st. pr. Kr., u periodu poslije Drugoga ilirskog rata. Brojni autori kao godinu njihova osnivanja izdvajaju 219. god. pr. Kr.⁸¹ Imena ovih kolonija prvi je zapisao Polibije. Kroz djelo *Historiae*, XXXII, 9, 1 autor prepričava ratne sukobe koji su bili aktualni u vrijeme održavanja sto pedeset petih Olimpijskih igara. Iz toga se može dočitati kako su Iliri teritorij kolonija Tragurij i Epetij napali 158. god. pr. Kr. Tadašnji isejski saveznici, Rimljani, dvije su godine poslije iz osвете napali delmatsko središte, Delminij.⁸²

Kolonija Tragurij, današnji Trogir, nastala je na savršeno zaštićenome prirodnom položaju, otočiću koji je lociran na krajnjem zapadu Kaštelanskog zaljeva.⁸³ Kaštelanski se zaljev od tog položaja na zapadu proteže sve do početka splitskog poluotoka na istoku. Splitski je poluotok istaka koja geografski razdvaja Kaštelanski zaljev i Brački kanal. Na krajnjem istočnom dijelu Kaštelanskog zaljeva nalazi se položaj na kojem se razvila antička Salona, a između tog položaja i Splitskog poluotoka smješten je poluotočić Vranjic. Kameniti izdanak, na čijoj je sjevernoj padini dokazano bila smještena kolonija Epetij, današnji Stobreč, nalazi se s druge (istočne) strane Splitskog poluotoka. Taj je položaj od Splitskog poluotoka udaljen oko pet kilometara prema istoku.⁸⁴ Generalno je prihvaćeno stajalište o tome kako su ova dva isejska emporija, Tragurij i Epetij, imala ključnu stratešku ulogu u ostvarivanju mogućnosti slobodne plovidbe Kaštelanskim zaljevom i poticanju trgovine prema zaleđu.

Sjeverna strana stobrečkog poluotoka obiluje ostacima utvrda koje se po tehnici gradnje mogu usporediti s onima na Hvaru i Visu. Ispod razine helenističkog bedema otkriveni su fragmenti prostoručno dekorirane keramike lokalne provenijencije. Zahvaljujući definiranomu stratigrafskom položaju, te je ostatke moguće datirati u rano željezno doba. Stratigrafski sloj koji je definiran do razine temelja helenističkog bedema, bio je bogat brojnim fragmentima

⁸¹ KOVAČIĆ, V., 2010, 139.

⁸² KIRIGIN, B., 2010, 142.

⁸³ KOVAČIĆ, V., 2010, 139.

⁸⁴ KIRIGIN, B., 2010, 142.

helenističke keramike tipa *Gnathia*. Konkretno, ti se ostatci pripisuju kasnoj fazi lokalne isejske proizvodnje takvog tipa keramike. Fragmenti ostale fine helenističke keramike i amfora grčko-italskog te Lamboglia 2 tipa, koji se datiraju u period od III. do I. st. pr. Kr., pronađeni su u istom sloju.⁸⁵

Najstariji nalazi importirane grčko-helenističke keramike na području Tragurija jesu: atički krater koji se datira u V. st. pr. Kr. i apulski riton koji se datira u IV. st. pr. Kr. Najčešće se nalazi helenističke keramike koja je pronađena na području Trogira datiraju u III. i II. st. pr. Kr. To su obično ostatci keramike tipa *Gnathia*, crnopremazane helenističke keramike ili keramike tipa *West slope*. Nalazi sivopremazane i reljefno ukrašene helenističke keramike datiraju se nešto poslije, u II. i I. st. pr. Kr. Budući da je dekor na reljefnim helenističkim čašama iz Tragurija, od kojih valja istaknuti motiv dupina, rozeta i lišća lotosa usporediv s motivima na reljefnim čašama isejske produkcije, vrlo je moguće kako su proizvedene lokalno. Pretpostavlja se kako su čaše koje su pronađene u Traguriju proizvedene u helenističkom naselju koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli, jer u Trogiru, za razliku od Resnika, nema nalaza kalupa koji bi dokazali produkciju keramike.⁸⁶ Udaljenost od Trogira do Resnika iznosi oko osam kilometara.⁸⁷

Karta 3. Karta Kaštrelanskog zaljeva (preuzeto iz: ŠUTA, I., 2017, 27.)

⁸⁵ KIRIGIN, B., 2010, 142.

⁸⁶ KOVAČIĆ, V., 2010, 141.

⁸⁷ BRUSIĆ, Z., 2010, 147.

5. Nalazi helenističke keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli iz stalnog postava Muzeja grada Kaštela

Većina primjeraka helenističke keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli koji su bolje sačuvani, pronađena je prilikom istraživanja helenističke luke. Na kopnenom dijelu lokaliteta pronalazeni su uglavnom fragmentirani primjerci keramike. Što se tiče kopnenog dijela lokaliteta, ostatci keramike bili su najbrojniji na područjima gdje su se nalazile stambene jedinice i u deponijima koji se protežu uz ulice.⁸⁸ Nalazi helenističke keramike s lokaliteta, generalno se mogu podijeliti na ostatke fine i na ostatke grube keramike.

Finom keramikom obično se naziva stolno posuđe elegantne izvedbe čija je funkcija bila više dekorativne nego utilitarne prirode.⁸⁹ Na lokalitetu Resnik-Sikuli, fino stolno posuđe javlja se uglavnom u formama čaša, zdjela, vrčeva, skifosa, tanjura itd.⁹⁰ Takvo je posuđe, naravno, imalo utilitarnu funkciju, ali uglavnom se koristilo za svojevrsne posebne prilike. Koristilo se tijekom svečanih gozbi, prilikom ceremonijalnog ispijanja vina itd. Spomenuto se posuđe, za razliku od posuđa grube fature, može podičiti nekakvim finim premazom.⁹¹ Premaz na helenističkim posudama mogao je tijekom pečenja postići sivu, crnu, crvenu i smeđu boju. Katkad su posude bile pečene na takav način da je premaz na istoj posudi mogao biti u nekoliko različitih boja.⁹²

Posuđe grube fature uglavnom ima nezgrapno izveden premaz ili ga uopće nema.⁹³ Pod grubom keramikom podrazumijevaju se posude koje su se svakodnevno upotrebljavale u kuhinji, za transport, za pohranjivanje itd. Njihov izgled nije bio toliko bitan koliko je bitno bilo da je njihova faktura izdrživa i funkcionalna. Takve su posude uglavnom izrađivane u lokalnim radionicama za lokalnu uporabu. Obično nisu bile toliko atraktivne da bi se eksportirale. Nalazi grube keramike uistinu su vrijedni ostatci zahvaljujući kojima se može procijeniti kakva je bila

⁸⁸ KAMENJARIN, I., 2014, 133.

⁸⁹ ROTROFF, S. I., 2006, 3–4.

⁹⁰ KAMENJARIN, I., 2014, 133.

⁹¹ ROTROFF, S. I., 2006, 3–4.

⁹² MIŠE, M., 2017, 87.

⁹³ ROTROFF, S. I., 2006, 3–4.

produkcija lokalnih keramičarskih centara kroz određene periode. Ostatci ovog tipa keramike koji se datiraju u helenistički period, brojni su na lokalitetu Resnik-Sikuli.⁹⁴

Svrha je ovog rada prezentirati nalaze fine i grube keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli koja je danas dio stalnog postava Muzeja grada Kaštela. Većina je nalaza pronađena na položaju gdje je bila smještena helenistička luka naselja. Od velikog broja fragmenata i bolje očuvanih komada keramike s područja helenističke luke ističu se: velik broj ostataka poluloptastih čaša te manji broj ostataka kratera koji su bili dekorirani reljefno (tzv. megarska keramika). Značajan je i broj pronađenih fragmenata finog i gruboga neukrašenog posuđa te amfora i njihovih poklopaca.⁹⁵ Uz nalaze reljefne ukrašene keramike, dominantni su nalazi glatke helenističke keramike, koja je najbrojnija u obliku raznih zdjela, tanjura, ojnohoja (enohoja) iliti vrčeva za vino (grč. jd. *oinochoe* ili *oenochoe*, grč. mn. *oinochoai* ili *oenochoi*) te skifosa iliti dubokih posuda za vino koje imaju dvije drške (grč. jd. *skyphos*, grč. mn. *skyphoi*). Boja i faktura materijala od kojeg su izrađeni spomenuti nalazi glatke helenističke keramike, ukazuju na lokalne karakteristike. Kada se prilikom proučavanja nalaza ovakve keramike uzme u obzir i postojanje nalaza ulomka keramičkog kalupa za izradu posuda s reljefnim ukrasom, koji se danas nalazi u privatnoj zbirci N. Lete, te koji potječe s ovog lokaliteta, lako je doći do pretpostavke kako je helenističko naselje koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli bilo jedna od filijala za izradu helenističke keramike.⁹⁶ Kroz rad su istaknute i ukratko opisane vrste helenističke keramike koje su pronađene na lokalitetu. Fina keramika podijeljena je u sljedeće kategorije: sivopremazana helenistička keramika, helenistička reljefna keramika, crnopremazana helenistička keramika, keramika tipa *Gnathia* te crvenopremazana i smeđepremazana helenistička keramika. Gruba helenistička keramika nije podijeljena po kategorijama, već su generalno opisani najzastupljeniji tipovi nalaza s lokaliteta Resnik-Sikuli.

⁹⁴ ŠUTA, I., 2011, 73.

⁹⁵ BABIN, A. *ed.*, 2004, 13.

⁹⁶ BRUSIĆ, Z., 1990, 17–19.

5.1. Sivopremazana helenistička keramika

Sivopremazana keramika u stranoj je literaturi najčešće navedena pod nazivima: (tal.) *ceramica a pasta grigia*, (engl.) *Republican Grey Gloss*, *Grey Gloss Wares*, *Apulian Grey Gloss Wares* i (njem.) *Graue Ware*.⁹⁷ Produkcija keramike sa sivim premazom proširila se tijekom II. st. pr. Kr., a razvila se na tradiciji produkcije keramike s crnim premazom. Potaknuli su je impulsi iz maloazijskih produkcijskih centara. Najprepoznatljivija verzija ovakve keramike jest tip kampanska C. Produkcija kampanskog C tipa sivopremazane helenističke keramike doživjela je ekspanziju sredinom II. st. pr. Kr. kada je eksport iz glavnih produkcijskih centra, koji su se nalazili na području južne Apulije i Lukanije, doživio procvat.⁹⁸ Najznačajniji produkcijski centri koji se mogu spomenuti u tom kontekstu jesu: Metapont, Orija i Sirakuza.⁹⁹

Sivopremazana keramika, naravno, prepoznatljiva je po svome sivom premazu čija boja može oscilirati od svjetlijih do tamnijih nijansi. Siva boja gline od koje je posuda napravljena postizala se redukcijskim pečenjem. Posuda se nakon sušenja bojila umakanjem u pročišćenu glinenu otopinu koja je bila istog sastava kao i glina od koje je formirano tijelo posude. Takvom procesu bojenja svjedoči činjenica da dosta posuda ima nebojeno dno, a katkad su na posudama vidljivi i tragovi cijedenja. Sivopremazana keramika najčešće je nedekorirana. Ako dekora ima, radi se o motivima koji su najčešće izvedeni ili žlijebljenjem ili ruletiranjem. Ovoj klasi keramike pripada i helenistička reljefna keramika. Ipak, kako je dekorativnost helenističke reljefne keramike iznimno razrađena i impresivna, u tipologijama se radi pojednostavnjivanja razumljivosti, helenistička reljefna keramika izdvaja kao poseban tip. Zbog atraktivnosti reljefne keramike, u domaćoj se literaturi o drugim varijantama sivopremazane keramike, do sada, nije puno pisalo.¹⁰⁰ B. Kirigin je, godine 1955., prilikom opisivanja grobova s nekropole Vis-Martvilo spomenuo postojanje sivopremazane helenističke keramike bez ukrasa, a godine 2010. B. Čargo osvrnuo se na ostatke sivopremazane helenističke keramike koji čine dio stalnog postava Splitskoga arheološkog muzeja. Iste je godine M. Miše u svome doktorskom radu objavila kako smatra da

⁹⁷ YNTEMA, D., 2005, 5.

⁹⁸ MOREL, J. P., 1981, 45–51.

⁹⁹ ŠEŠELJ, L., 2009, 108.

¹⁰⁰ ŠEŠELJ, L., 2009, 108.

se izrada sivopremazane helenističke keramike na prostoru srednje Dalmacije može datirati na sâm kraj II. st. pr. Kr. i u prvu polovicu I. st. pr. Kr., tj. može se pripisati trećoj fazi lokalne isejske proizvodnje.¹⁰¹ Lokalni centri za proizvodnju keramike koji su se nalazili na našem dijelu istočne jadranske obale pod utjecajem importa iz dirahijskih radionica, proizvodili su veliku količinu sivopremazane helenističke keramike.¹⁰² Postoje mnoge regionalne inačice u kojima se sivopremazana helenistička keramika javlja. Boja keramike pod premazom najčešće oscilira od svijetlih nijansi sive, koja izgleda gotovo bijelo, do primjesa sive sa smeđom i zelenom bojom. Također, kvaliteta premaza može bitno varirati. Najčešći nalazi koji su premazani sivim premazom javljaju se u formi čaša, zdjela i vrčeva.¹⁰³

Ako se govori u kontekstu fine helenističke keramike, na lokalitetu Resnik-Sikuli nalazi su sivopremazane keramike količinski dominantni. Posljedično, takvi nalazi čine velik dio stalnog postava Muzeja grada Kaštela. U stalnom su postavu zastupljeni sljedeći oblici helenističkih posuda sa sivim premazom: vrčevi različitih veličina, kantarosi, gutusi, lekiti, tanjuri, zdjele i hemisferične čaše. Njihove se fotografije nalaze u katalogu na kraju ovog rada. Katalogom su prikazani do sada uglavnom neobjavljeni komadi helenističke keramike iz stalnog postava Muzeja grada Kaštela. Ako je prikazani komad negdje prethodno objavljen, u katalogu je to i naznačeno.

Katalog započinje prikazom dvaju sivopremazanih helenističkih vrčeva (Kat. br. 1 i 2) koji su specifični po srcolikom tijelu i trakastoj dršci koja nadvisuje otvor posude. Ovakvi se vrčevi po formi mogu usporediti s primjercima koje prilikom opisivanja materijala s atenske Agore izdvaja S. Rotroff koja spomenute primjerke datira u period od polovice III. do kraja prve polovice II. st. pr. Kr.¹⁰⁴ Prema kontekstu nalaza, jer su ovakvi primjerci vrčeva nađeni na području helenističke luke lokaliteta Resnik-Sikuli, primjerke iz kataloga ovog rada može se datirati u kraj II. i početak I. st. pr. Kr.¹⁰⁵ Ipak, treba naglasiti kako forma tih posuda i resničkih primjeraka nije u potpunosti jednaka. Tijelo resničkih vrčeva zamjetno je srcolikije u odnosu na primjerke koje

¹⁰¹ UGARKOVIĆ, M., 2015, 408–409.

¹⁰² ŠEŠELJ, L., 2009, 137–139.

¹⁰³ ŠEŠELJ, L., 2009, 109–110.

¹⁰⁴ ROTROFF, S. I., 2006, 77.

¹⁰⁵ BABIN, A. *ed.*, 2004, 13.

opisuje S. Rotroff. Po mišljenju autorice ovoga diplomskog rada, analogija za primjerke vrčeva iz resničke helenističke luke nema na području srednje Dalmacije.

Katalog se nastavlja prikazima različitih vrsta kantarosa. Kako su morfološke karakteristike među kantarosima uistinu intrigantne, naknadno će posebno biti obrađeni kantarosi bikoničnih tijela (Kat. br. 4 i 5). Kantaros s poluloptastim recipijentom i prstenastom stopom (Kat. br. 3) može se usporediti s primjercima koji su nađeni na području helenističke nekropole Vis-Vlaška njiva i svetišta na rtu Ploča. Primjerci s ovih dvaju spomenutih lokaliteta objavljeni su u doktorskim disertacijama M. Ugarković i L. Šešelj. Obje autorice prema tipologiji ovakve forme kantarosa datiraju u posljednju trećinu II. i prvu polovicu I. st. pr. Kr.¹⁰⁶ Resnički je primjerak nađen na području luke koja je bila smještena uz helenističko naselje te se prema kontekstu nalaza datira na sam kraj II. i na početak I. st. pr. Kr.¹⁰⁷

Nakon njih su u katalog uvrštene fotografije dvaju sivopremazanih gutusa (Kat. br. 6 i 7). Gutusima se naziva posuđe vrlo specifične forme. Lako su prepoznatljivi zbog toga što na tijelu imaju dugi lijevak.¹⁰⁸ Korištenjem keramičkih posuda ovog tipa, izlijevanje tekućine moglo se bolje kontrolirati nego prilikom korištenja bilo kojeg drugog oblika helenističkog posuđa. Pretpostavlja se kako su se posude ovog tipa najčešće koristile za izlijevanje vina i jestivih ulja. Mogle su služiti i za čuvanje eteričnih ulja i tekućina za pranje ruku koje su se koristile u prostorima za tjelovježbu i pranje tijela. Smatra se kako se ova forma posuda koristila i tijekom rituala, za pohranu i izlijevanje žrtvenog ulja. Ovakve su se posude mogle koristiti i za punjenje svjetiljki otvorenog tipa.¹⁰⁹

Posude s lijevkom mogu imati tijelo različitih kružnih formi. Ručka za držanje posude obično je smještena na tijelu, bočno od lijevka. Otvori, kroz koje se tekućina ulijeva u tijelo posude, mogu biti izvedeni na razne načine. Ovakve posude uglavnom stoje na prstenastoj nožici kako bi im se osigurala ravnoteža. Smatra se kako je ova forma posuda za lijevanje izum južnoitalskih radionica koje su počele proizvoditi opisani tip posuđa kako bi namirile potrebe južnoitalskoga

¹⁰⁶ ŠEŠELJ, L., 2009, 115.; UGARKOVIĆ, M., 2015, 435.

¹⁰⁷ BABIN, A. *ed.*, 2004, 13.

¹⁰⁸ NEMET-EHRLICH, D., 1983/1984, 75.

¹⁰⁹ NEMET-EHRLICH, D., 1983/1984, 76.

domorodačkog stanovništva.¹¹⁰ Jedan od helenističkih gutusa sa sivim premazom koji je dio stalnog postava Muzeja grada Kaštela, može se reći, klasičnog je oblika (Kat. br. 6). Tijelo je sferično, tj. ima oblik spljoštene lopte, te su na tijelu izvedeni dugi lijevak i prstenasta ručkica. Takve su forme česte na području Apulije, a ovaj resnički primjerak može se usporediti s gutusima koje je opisao D. Yntema.¹¹¹ Ako ga uspoređujemo s prethodno opisanim primjerkom, može se reći kako oblik tijela drugoga sivopremazanog helenističkoga gutusa koji je dio stalnog postava Muzeja grada Kaštela (Kat. br. 7) nije klasičan. Prijelaz između ramena i tijela posude jako je izražen. Gornja sfera tijela ovoga gutusa postavljena je horizontalno u odnosu na dno posude. Lijevak je jako kratak te je obod lijevka dosta širok, što nije jako česta pojava. Primjerke po formi slične ovomu, objavila je 1984. godine D. Nemeth-Ehrlich.¹¹² Ona je u svom članku objavila dvadeset tri helenistička gutusa s crnim premazom iz zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu te ih je podijelila u tri tipa. Tip I karakterizira okruglo spljošteno tijelo na nozi. Vrh je lijevka obično proširen te je obod lijevka savinut prema van. Ručka je obično smještena bočno od lijevka. Gornju plohu obično krase medaljom s reljefnim dekorom. Ovaj se tip gutusa javlja u dvjema varijantama. Varijantu A karakteriziraju niska noga i koso položen vrat, a varijantu B karakteriziraju visoka noga i okomito postavljen vrat. Tip II karakterističan je po okruglome spljoštenom tijelu koje se obično nalazi na niskom postolju. Ručka je bočno položena u odnosu na lijevak koji je zamjetno kratak. Gornju plohu krase medaljon s reljefnim ukrasom. Tip III prepoznatljiv je zbog tijela zvonolikog oblika. Prstenasta ručka bočno je položena u odnosu na lijevak koji je izraženo kratak. Gornju plohu također krase medaljon s reljefnim dekorom.¹¹³

Iako se radi o objavi crnopremazanih gutusa, ovaj sivopremazani helenistički gutus s lokaliteta Resnik-Sikuli neodoljivo podsjeća na primjerke iz Zagrebačkoga arheološkog muzeja koje je objavila spomenuta autorica. U katalogu ovoga diplomskog rada nalazi se i fotografija jednoga gutusa s crnim premazom koji je pronađen na lokalitetu Resnik-Sikuli i dio je stalnog postava Muzeja grada Kaštela (Kat. br. 33), ali budući da su fotografije u katalogu poredane po bojama

¹¹⁰ NEMET-EHRLICH, D., 1983/1984, 75.

¹¹¹ YNTEMA, D., 2005, 83.

¹¹² NEMET-EHRLICH, D., 1983/1984, 75.

¹¹³ NEMET-EHRLICH, D., 1983/1984, 79.

premaza prikazane helenističke keramike, taj će primjerak biti konkretnije obrađen u poglavlju o crnopremazanoj helenističkoj keramici.

Sljedeća kataloška jedinica predstavlja donji dio valjkastog tijela keramičke posude koje se blago sužava prema dnu. Kako ovaj nalaz neodoljivo podsjeća na vazu, pretpostavlja se kako se radi o ostatku lekita (Kat. br. 8). Lekitima (grč. *lekythos*) nazivaju se posude relativno malih proporcija koje su uglavnom služile za čuvanje ulja. Pretpostavlja se kako su posude ovakve forme često bile upotrebljavane u svakidašnjem helenističkom životu, ali mogle su se koristiti i u votivne te funeralne svrhe.¹¹⁴

Ostatak sivopremazane helenističke keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli, koja je dio stalnog postava Muzeja grada Kaštela, uključuje zdjele različitih oblika koje su usporedive s formom 1 (Kat. br. 9) koju Yntema datira u period od kraja IV. do kraja II. st. pr. Kr., formom 12 (Kat. br. 10) i formom 13 (Kat. br. 11) čiju pojavu spomenuti autor datira u prvu polovicu II. st. pr. Kr.¹¹⁵ Ima i tanjura (Kat. br. 14) koji su usporedivi s oblicima iz Morelove tablice br. 14 /Pl.14/ te čaša (Kat. br. 15) koje su usporedive s čašama forme 31 po Yntemi.¹¹⁶ Nalaz koji se najčešće opisuje kao jako plitki tanjur većih dimenzija (Kat. br. 13), po mišljenju autorice ovoga diplomskog rada, mogao je služiti kao pladanj i kao poklopac. Ovaj je nalaz usporediv s oblicima u Morelovoj tablici br. 34 /Pl.34/ i oblicima koje je S. Rotroff označila kao *Fig. 90*.¹¹⁷ Još jedan nalaz sivopremazane helenističke keramike iz stalog postava Muzeja grada Kaštela koji se ističe, svakako je tanjur čija je sredina ukrašena medaljonom izvedenim ruletiranjem (Kat. br. 12). Ovakvi su motivi, po Yntemi, usporedivi s dekorom kojim se ukrašavala keramika tipa kampanska C.¹¹⁸ Navedeni primjerci iz stalnog postava Muzeja grada Kaštela pronađeni su na području helenističke luke naselja koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli. Navedenu je

¹¹⁴ ČARGO, B., 2017, 174.

¹¹⁵ YNTEMA, D., 2005, 20–21.; YNTEMA, D., 2005, 36–37.

¹¹⁶ MOREL, J. P., 1981, Pl. 14; YNTEMA, D., 2005, 65.

¹¹⁷ MOREL, J. P., 1981, Pl. 34; ROTROFF, S., 2006, Fig. 90/br. 726.

¹¹⁸ YNTEMA, D., 2005, 6.

helenističku keramiku prema kontekstu nalaza logično datirati u kraj II. st. pr. Kr. i početak I. st. pr. Kr.¹¹⁹

5.1.1. Bikonični kantarosi

Uz klasične oblike sivopremazanih helenističkih posuda, kao što su šalice, zdjele, tanjuri i vrčevi različitih dimenzija, izdvajaju se specifični oblici poput bikoničnih i bradavičastih kantarosa.¹²⁰ Na lokalitetu Resnik-Sikuli bilo je ostataka i jednog i drugog tipa kantarosa, ali kako u katalogu ovoga diplomskog rada te u stalnom postavu Muzeja grada Kaštela nema ostataka bradavičastih kantarosa s lokaliteta, u tekstu koji slijedi obrađeni su bikonični kantarosi.

Sredinom III. st. pr. Kr., na području Sredozemlja, kantarosi postaju glavna forma posuđa koje se koristi za piće. Kantarosi mogu biti izvedeni u različitim inačicama. Takve posude mogu imati ravno, bikonično ili vrečasto tijelo. Bikonične kantarose najlakše se raspoznaje po tijelu koje je izvedeno u formi dvaju suprotstavljenih stožaca. Uglavnom imaju dvije simetrično postavljene vertikalne ručke te prstenastu stopu koja je izrađena u kalupu. Obično su bojom premazane i unutrašnje i vanjske stijenke posude. Boja vanjskog i unutarnjeg premaza ne mora nužno biti ista. Prilikom istraživanja helenističke luke na lokalitetu Resnik-Sikuli pronađeni su jako dobro očuvani primjerci keramike u formi bikoničnih kantarosa. Neke pronađene ostatke obilježava i specifičan dekor. Radi se o motivu bradavice koja je postavljena svega nekoliko centimetara ispod ručke. Zbog ovoga motiva tako ukrašeni kantarosi nazivaju se bradavičastima.¹²¹ Tekst nije koncentriran na takve primjerke zbog razloga koji su navedeni u prethodnom paragrafu.

Izrada najpoznatijih primjera bikoničnih kantarosa (tzv. *bauchkantaroī*), onih s dekorom koji je izveden oslikavanjem, atičke provenijencije, datira se u III. st. pr. Kr i u II. st. pr. Kr. Po uzoru na produkciju keramičarskog centra koji se nalazio u Ateni, s produkcijom takvih oblika počeli su keramičarski centri koji su se nalazili na području Trakije i na obalama Crnog mora. Oblik je potom postao jako popularan na prostoru južnog i srednjeg dijela istočnojadranske obale. L. Šešelj, u svome doktorskom radu koji je objavljen 2009. godine, iznosi tezu o tome da se zbog

¹¹⁹ BABIN, A. *ed.*, 2004, 13.

¹²⁰ ŠEŠELJ, L., 2009, 109–110.

¹²¹ ŠEŠELJ, L., 2009, 137–139.

zamjetne koncentracije ostataka posuda ovog može raspravljati o produkciji bikoničnih kantara u keramičarskim centrima koji su se nalazili na južnom i srednjem dijelu istočnojadranske obale. Spomenuta autorica pretpostavlja lokalnu produkciju u helenističkim keramičarskim centrima koji su se nalazili na otoku Visu i na položaju Resnik kod Kaštel-Štafilića. Arheometrijskom analizom ostataka helenističke keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli potvrđena je lokalna produkcija ostataka bikoničnih kantarosa. Ostatci posuda ovog oblika na srednjodalmatinskom teritoriju nalaze se u kontekstu naselja, nekropola i svetišta. Najpoznatiji položaji na kojima su pronađeni ostatci bikoničnih kantarosa jesu lokaliteti: helenističko naselje Resnik-Sikuli, helenističko svetište na rtu Ploča i nekropola Vis-Vlaška njiva.¹²² U stalnom postavu Muzeja grada Kaštela nalaze se tri bikonična kantarosa s lokaliteta Resnik-Sikuli. Radi se o dvama primjercima helenističkih bikoničnih kantarosa sa sivim premazom (Kat. br. 4 i 5) koji se mogu usporediti s posudama koji su, po Yntemi, navedeni kao forma 37. Yntema početak produkcije posuda ove forme datira u treću četvrtinu II. st. pr. Kr.¹²³ Kako su ostatci bikoničnih kantarosa koji se čuvaju u stalnom postavu Muzeja grada Kaštela nađeni u helenističkom sloju luke naselja koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli, prema kontekstu nalaza, datiraju se na kraj II. i u početak I. st. pr. Kr.¹²⁴

¹²² UGARKOVIĆ, M., 2015, 405–406.

¹²³ YNTEMA, D., 2005, 76.

¹²⁴ BABIN, A. *ed.*, 2004, 13.

5.2. Helenistička reljefna keramika

Lokalitet Resnik-Sikuli najpoznatiji je po nalazima cjelovitih primjeraka i fragmenata helenističke reljefne keramike koja je u literaturi, pogotovo starijoj, poznata i pod nazivom "megarska" keramika. To je ime bilo rasprostranjeno zato što se smatralo kako je produkcija ovog tipa keramike započela u Megari, međutim, arheološkim istraživanjima nije potvrđena produkcija ovog tipa keramike u spomenutom gradu.¹²⁵ Danas se ovaj tip keramike naziva helenističkom reljefnom keramikom ili helenističkom reljefnom keramikom koja je izrađena u kalupu, što je hrvatski prijevod engleskog termina koji je u uporabu uvela S. Rotroff sredinom osamdesetih godina dvadesetog stoljeća.¹²⁶ U stranoj je literaturi ovaj tip keramike najpoznatiji pod nazivom (engl.) *hellenistic moldmade relief bowls*.¹²⁷

Početak izrade helenističke reljefne keramike datira se u III. st. pr. Kr. Smatra se kako se ovakva reljefna keramika prvo počela proizvoditi u Ateni, potom u Korintu, Efezu, Delosu, Sparti te drugdje. Veći produkcijski centri, koji se ne mogu ne spomenuti, ubicirani su na području Bliskog istoka, u Pergamu, Prijeni, Aleksandriji te drugdje. Produkcija ovog tipa keramike bila je aktualna i na području Italije, Hrvatske, Albanije, Makedonije, južne Rumunjske, Rusije itd. Keramika ovog tipa bila je cjenovno pristupačna mnogima te se zato proizvodila širom nekadašnjeg helenističkog svijeta. Konkurentnost na ondašnjem tržištu bila je moguća zbog toga što se ovakva keramika izrađivala u kalupima te je takav način izrade jamčio serijsku proizvodnju, a time i relativno pristupačne cijene.¹²⁸

Izrada kalupa bila je jako zahtjevna. Logično je kako su za njihovu izradu bili zaduženi najvještiji i najiskusniji lončari. Kalupi su obično bili poluloptastog oblika te su imali široko masivno dno. Radi se o jednodijelnim kalupima debelih stijenki. Na njihovoj je unutrašnjosti bila otisnuta dekoracija. Dekor se, s unutarnje strane stijenki kalupa, otiskivao dok su stijenke još bile meke. To se izvodilo drvenim i metalnim pečatima. Nakon toga, kalupi su se doradivali na

¹²⁵ ČARGO, B., 2007, 52.

¹²⁶ KAMENJARIN, I., 2014, 132.

¹²⁷ ROTROFF, S. I., 1982. (više informacija u; *The Athenian Agora.../Volume XXII.*)

¹²⁸ KAMENJARIN, I., 2017, 5-7.; ČARGO, B., 2007, 52.

lončarskom kolu te je slijedilo njihovo sušenje i pečenje. Reljefni motivi kojima su dekorirani najstariji primjeri keramičkih kalupa ovog tipa, smatra se, preuzeti su s metalnih posuda.¹²⁹

Kako bi se izradila reljefno ukrašena keramička posuda, mekana se glina prstima utiskivala s unutarnje strane stijenki konačno pripremljenog kalupa. Tako modelirana glina u kalupu bi se ostavljala koliko je bilo potrebno, najčešće po nekoliko dana, da se glina stegne i stvrdne dovoljno kako bi se iz kalupa mogla izvući formirana posuda. Nakon odvajanja posude od kalupa, posuda se dotjerivala na lončarskom kolu. Obično su se dorađivali rubovi posude te su se na nju mogli dodavati i neki drugi detalji.¹³⁰ Posuda se nakon toga neko vrijeme morala još sušiti te bi se tek nakon toga premazivala dodatnim slojem i stavljala na pečenje.¹³¹

Na istočnoj obali Jadrana postojale su keramičarske radionice kojima se pripisuje produkcija keramike ovog tipa. Svaki regionalni produkcijski centar imao je specifične preference dekora i oblika posuda.¹³² Smatra se kako je produkcija u tim radionicama počela tijekom II. st. pr. Kr. te da se okvirno održala do početka nove ere. Zaključeno je kako se veliki centar za produkciju keramike ovog tipa nalazio na Visu jer su tamo pronađeni brojni fragmenti kalupa za produkciju reljefnih čaša. Uz to, tamo je pronađen i pečat koji je služio za utiskivanje motiva u stijenku kalupa prilikom izrade. Na pečatu je figura zeca u skoku prikazana u pozitivu, što znači da bi prilikom utiskivanja pečata na stijenku kalupa isti motiv ostao u negativu.¹³³ Čaše, čija je izrada pripisana toj isejskoj radionici, formom, bojom i dekoracijom slične su primjercima koji su pronađeni na lokalitetu Resnik-Sikuli.¹³⁴ Prilikom istraživanja resničke helenističke luke, pronađena je matrica za izradu nožica u obliku teatarskih maskica.¹³⁵ Na području helenističke luke pronađen je i fragment kalupa za izradu reljefnih čaša. Ovaj je nalaz danas dio privatne zbirke N. Lete. Prema svemu ovome, Z. Brusić je zaključio kako je helenističko naselje koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli, bilo veliki centar za produkciju keramike. To je argumentirao

¹²⁹ KAMENJARIN, I., 2017, 8.

¹³⁰ KAMENJARIN, I., 2017, 8.

¹³¹ ČARGO, B., 2007, 52.

¹³² ŠEŠELJ, L., 2009, 149.

¹³³ ČARGO, B., 2007, 52.

¹³⁴ KAMENJARIN, I., 2017, 11.

¹³⁵ KAMENJARIN, I., 2014, 135.

činjenicom da bi centar koji se nalazio na kopnu imao bolje mogućnosti za nabavu vrhunske sirovine nego centri za proizvodnju keramike koji su se nalazili na otocima. Na temelju toga što je na lokalitetu Resnik-Sikuli brojnost različitih verzija dekora na reljefnim čašama uistinu impresivna, te se ulomci sa sličnim motivima javljaju i u liburnskim grobovima, pretpostavio je eksport reljefne, ali i druge fine, pogotovo kasne helenističke sivopremazane keramike na područje Liburnije.¹³⁶ Osim viškog i resničkog primjerka kalupa za izradu reljefne helenističke keramike, postoje i primjerci kalupa koji su pronađeni u Zadru te na položaju Soline koji se nalazi na otočiću Sv. Klement kod otoka Hvara.¹³⁷ Ostaci helenističke reljefne keramike pronađeni su na lokalitetima diljem istočne obale Jadrana. Od tih lokaliteta mogu se izdvojiti: Herceg-Noví, Spíla Nakovana na Pelješcu, Vid kod Metkovića, Stari Grad na otoku Hvaru, Vis na otoku Visu, otok Palagruža, Solin, Resnik-Sikuli, Trogir, rt Ploča, Nezakcij itd.¹³⁸ Fragmenti reljefno ukrašenoga helenističkog posuđa, koje je produkt isejskih radionica, nađeni su na lokalitetima-gradinama: Velika Mrdakovica, Gradina kod Dragišića i Nadin.¹³⁹

Helenistička reljefna keramika specifična je po raznovrsnosti dekora. Svaka lončarska radionica, koja se bavila proizvodnjom keramike ovog tipa, morala je posjedovati brojne kalupe da bi se produkcija održavala bez prekida. Nakon izrade posude u jednom kalupu, taj se isti kalup nije mogao odmah upotrijebiti za izradu druge posude. Nakon izrade jedne posude, kalup je morao odstajati nekoliko dana. Rok trajanja pojedinog kalupa ovisio je o kvaliteti njegove izrade, ali i o popularnosti motiva kojima je bio dekoriran. Postoji dosta primjera ostataka helenističke reljefne keramike koji su na prvi pogled jednaki, ali se prilikom pobližeg proučavanja pokaže kako se motivi razlikuju u detaljima. Izvedba dekora mogla je ovisiti i o tome koliko je pečat kojima su se ukrašavale unutarnje stijenke kalupa bio istrošen u određenom trenutku korištenja. Štoviše, ako je određeni ukras bio jako popularan te je bilo potrebno izraditi nove kalupe za proizvodnju posuda s tim traženim ukrasom, a pečat kojim je napravljen originalni kalup nije više bio upotrebljiv, na temelju reljefa s prije izrađenih posuda kreirali bi se novi pečati s istim ukrasom. Takvim bi se pečatom radili novi kalupi, što znači da bi reljefi na posudama bili više-manje

¹³⁶ BABIN, A. *ed.*, 2004, 7.; BRUSIĆ, Z., 1993, 82.

¹³⁷ UGARKOVIĆ, M., 2015, 437.

¹³⁸ KAMENJARIN, I., 2017, 11.

¹³⁹ BRUSIĆ, Z., 2010, 103.

jednaki, ali ne i identični.¹⁴⁰ Dekori s nalaza helenističke reljefne keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli jako slične, a neki su i jednaki dekorima koji krasi nalaze reljefnih posuda koje su pronađene na rtu Ploča. Ova činjenica navodi na zaključak kako su takvi nalazi jednake provenijencije.¹⁴¹ Nalazi s lokaliteta Resnik-Sikuli, rt Ploča i Vis obrađeni su arheometrijski. Rezultati obrade dokazali su kako su nalazi s lokaliteta Resnik-Sikuli i rt Ploča nastali u istome produkcijskom centru, ali nalazi s Visa nisu nastali u toj istoj radionici.¹⁴²

Reljefna helenistička keramika koja je izrađena u kalupu najčešće se javlja u formi kratera i posuda za ispijanje tekućine. Krateri se razlikuju po izvedbi. Može se razlikovati zvonaste i poluloptaste krateri. Fragmenti helenističkih reljefnih kratera zvonastog oblika česti su prilozi u liburnskim grobovima. Boja nalaza zvonastih kratera oscilira od tamnosive, gotovo crne, do crvenosmeđe. Karakterizira ih visoki obod, koji je napravljen na lončarskom kolu, te činjenica da su reljefnim motivima ukrašeni samo na središnjem dijelu. Obično imaju izduženi stalak i dvije ručke. Za lokalitet Resnik-Sikuli karakteristični su poluloptasti krateri s dvjema ručkama i malim stalkom. Nalazi poluloptastih kratera specifični su po obično jako dobro sačuvanome crnom premazu. Obično je cijelo tijelo poluloptastih kratera ukrašeno reljefnim motivima, a najprepoznatljiviji je dekorativni element prikaz ljudi.¹⁴³ U katalogu je priložena fotografija fragmenta helenističkoga reljefnog kratera (Kat. br. 29) s takvim motivom koji je pronađen na lokalitetu Resnik-Sikuli, a danas je izložen u stalnom postavu Muzeja grada Kaštela. Dio je stalnog postava i ulomak reljefnog kratera (Kat. br. 30) na kojem reljefni motivi nisu vidljivi jer srednji dio tijela posude, na kojem bi se nalazila traka s reljefnim dekorom, nije pronađen.

Posude za ispijanje tekućine mogu biti izvedene i kao čaše ili zdjele. Helenistička reljefna keramika poznata je po raznovrsnosti dekora kojim je ukrašena. Čaše i zdjele nerijetko mogu biti ukrašene istim motivima, ali oni su obično drukčije smješteni na tijelima posuda različitog tipa. Na zdjelama su motivi razmješteni proizvoljno, a na čašama je dekor organiziran u pojasovima koji su odvojeni reljefnom linijom, tj. ukrasnim okvirom. Okvire dekorativnih pojasova na čašama mogu tvoriti razne geometrijske forme od kojih su najčešće: valovnice, tordirane trake,

¹⁴⁰ KAMENJARIN, I., 2017, 8–9.

¹⁴¹ KAMENJARIN, I., 2017, 11.

¹⁴² KAMENJARIN, I., 2014, 135.

¹⁴³ KAMENJARIN, I., 2017, 9.

meandri, uvulusi i motivi koji nalikuju slovu S. Unutrašnjost takvih okvira najčešće je ispunjena floralnim motivima od kojih se kao najčešći mogu izdvojiti: listovi akanta, lotosa i papratnjača. Česti su i stilizirani motivi različitih cvjetova te girlande. Stilizirani motiv koji se najčešće pojavljuje jest tzv. motiv vrha strelice. Radi se o stiliziranom prikazu lista kojemu se gotovo više i ne može prepoznati prava forma već nalikuje na vrh strelice. Što je motiv prikazan sitniji, to je njegova izvedba više stilizirana. Kada je ovaj motiv zastupljen, najčešće je na tijelu čaše poredan horizontalno, u redovima, tako da ga prekriva cijelog. Od faune su, među ukrasima, najviše zastupljeni prikazi bikovskih glava te dupina. Na čašama su ljudske forme prikazane jako rijetko.¹⁴⁴

Ostataka reljefno ukrašenih helenističkih zdjelica na lokalitetu Resnik-Sikuli ima manje nego ostataka čaša. Zdjelice su karakteristične po stijenrama koje su tanje nego stijenke reljefno ukrašenih helenističkih čaša. Njihova boja nije siva, već oscilira od narančaste do crveno-smečkastih tonova. Naravno, zdjelice su i izvedene drukčije. One su pliće i šire od čaša. Prosječna im je visina od pet do sedam centimetara, a promjer otvora varira od dvanaest do četrnaest centimetara. Obodi su zdjelica nedekorirani. Izvedeni su ravno ili su minimalno svinuti prema unutra. Zdjelice nemaju zaobljeno, već ravno dno. Za ravnotežu na dnu nemaju nožice nego mali prsten. Na dnu je obično vidljiv i pečat radionice u kojoj je zdjelica napravljena. Na lokalitetu Resnik-Sikuli pronađeni su primjerci s pečatima *MONOMAXO*, *ARISTEN* i *SOPATRU*. Radi se o pečatima dirahijskih radionica.¹⁴⁵ Keramičarske radionice u Ateni i Korintu prestale su s produkcijom helenističke reljefne keramike oko 146. g. pr. Kr. Na lokalitetu Resnik-Sikuli postoji dokaz o importu s područja Albanije, što znači da se produkcija na ovom lokalitetu eventualno može usporediti s produkcijom u centrima koji su bili locirani tamo i na obalama Male Azije.¹⁴⁶ Među odabirom ostataka reljefne helenističke keramike iz stalnog postava Muzeja grada Kaštela koja je ukomponirana u ovaj rad nema ostataka reljefnih posuda u formi zdjelica. Nalazi zdjelica uglavnom su završili u privatnim zbirkama, a ovaj je diplomski rad ograničen na keramiku koja je dio stalnog postava Muzeja grada Kaštela.

¹⁴⁴ KAMENJARIN, I., 2017, 11.

¹⁴⁵ KAMENJARIN, I., 2017, 10.

¹⁴⁶ KAMENJARIN, I., 2014, 137.

Čaše su definirane kao posude poluloptaste izvedbe te s obodom koji je povijen prema van. Kako su poluloptasta tijela čaša izrađivana u kalupu, a obodi su naknadno dorađivani na lončarskom kolu, spoj ovih dvaju dijelova kamufliran je reljefnim linijama. Čaše imaju zaobljeno dno s čije su vanjske strane, zbog ravnoteže, izvedene tri male nožice koje su obično izvedene u obliku školjkica, teatarskih maskica ili nedekoriranih kuglica. Dna čaša mogu biti ukrašena medaljonima unutar kojih su dekorativni elementi postavljeni radijalno ili tako da tvore oblik poluotvorenog cvijeta. Nekada se među reljefnim dekorativnim elementima mogu uočiti otisnuta slova. Na ostacima čaša koje su pronađene na lokalitetu Resnik-Sikuli najčešće je moguće prepoznati slovo T. Visina čaša koje su pronađene na ovom lokalitetu u prosjeku iznosi oko deset centimetara. Promjer njihovih otvora u prosjeku varira od pet do sedam centimetara. Boja nalaza čaša oscilira od svjetlijih do jako tamnih (gotovo crnih) tonova sive.¹⁴⁷ Po nahodjenju autorice ovoga diplomskog rada, ostatci helenističkih reljefnih čaša koji su prikazani u katalogu mogu se podijeliti na: čaše s prikazom stiliziranih listića ili ljuskica (Kat. br. 16, 17 i 19), čaše s prikazima floralnih motiva (Kat. br. 22, 24 i 25) od kojih se ističu prikazi listova vinove loze (Kat. br. 20 i 28), čaše na čijim površinama dominiraju prikazi motiva uvulusa (Kat. br. 21, 26 i 29) i ostatke čaša na kojima se prikazani motivi ne mogu sa sigurnošću raspoznati (Kat. br. 18, 23, 27 i 30).

Katalog ovoga diplomskog rada ne donosi fotografije svih ostataka reljefnih helenističkih čaša s lokaliteta Resnik-Sikuli koje su dio stalnog postava Muzeja grada Kaštela. Autorica ovoga diplomskog rada osjeća se dužnom naglasiti kako je, zbog činjenice da se ne čuvaju svi nalazi s lokaliteta u navedenome muzeju, jako komplicirano dokučiti koji su komadi gdje prethodno objavljeni. U većini publikacija, nažalost, nije naglašeno koji su komadi postali dijelovi privatnih zbirki, a koji su inventarizirani u Muzej grada Kaštela ili neke druge ustanove. Recentnije objave koje se koncentriraju na resničke nalaze keramike ovog tipa, uglavnom prezentiraju reprezentativne komade iz privatnih zbirki, jer je njih bilo prioritetno katalogizirati. Kako je cilj ovoga diplomskog rada nastaviti se na takve objave, za katalog je odabrano petnaest fotografija helenističkih reljefnih čaša od kojih je sedam prethodno objavljeno, a osam nije.

¹⁴⁷ KAMENJARIN, I., 2017, 9–10.

5.3. Crnopremazana helenistička keramika

Crnopremazana helenistička keramika, tj. keramika s crnim premazom, naziva se još i kampanskom keramikom zato što je produkcija ovog tipa keramike probujala u Kampaniji pred kraj IV. ili početkom III. st. pr. Kr.¹⁴⁸ Generalno se može podijeliti u tri podtipa: A, B i C. U domaćoj je literaturi ovaj tip keramike poznat i pod nazivima: crnoglazirana, crnosjajna ili crnofirnirana keramika.¹⁴⁹ U stranoj se literaturi ovaj tip keramike može prepoznati po nazivima; (tal.) *ceramica a vernice nera*, (franc.) *céramique à vernis noir*, (engl.) *black glaze/gloss/slip ceramics* itd.¹⁵⁰

Glavni produkcijski centar crnopremazane keramike bila je Atena. Pretpostavlja se kako se oblaganje keramike crnim premazom prakticiralo još od arhajskog doba. Ovakve su keramičke posude bile jeftinija inačica skupocjenih metalnih posuda.¹⁵¹ Crnopremazane posude atičke produkcije bile su ideal svim ostalim radionicama koje su izrađivale takav tip posuda. Ostali produkcijski centri, čak ni vrlo cijenjene korintske radionice, obično nisu uspijevali postići toliku kvalitetu i sjaj premaza kojim su se dičile atičke radionice.¹⁵² Posude ovog tipa početkom IV. st. pr. Kr. počele su se proizvoditi u radionicama grčkih kolonija koje su bile locirane na Siciliji i jugu Apeninskog poluotoka. Najpoznatije takvo produkcijsko središte nalazilo se u Tarantu (ant. *Taras*). Produkcija ovog tipa keramike poslije se razvila u Kampaniji gdje je doživjela procvat. Iz tog je razloga naziv "kampanska" keramika dosta rasprostranjen u literaturi, pogotovo starijoj.¹⁵³

Površina helenističkog posuđa s crnim premazom obično je glatka. Crni premaz najčešće je izvođen tako da bi se posuda uronila u pročišćenu glinu te bi se boja postizala redukcijskim

¹⁴⁸ LAMBOGLIA, N., 1952, 133–206. (referenca je navedena zbog toga što autor među prvima nadijeva ime ovom tipu keramike u talijanskoj literaturi); MOREL, J. P., 1981. (naziv se koristi kroz knjigu; *Céramique campanienne...*)

¹⁴⁹ ČARGO, B., 2007, 21.

¹⁵⁰ ŠEŠELJ, L., 2009, 71.

¹⁵¹ ČARGO, B., 2007, 21.

¹⁵² MIŠE, M., 2017, 86.

¹⁵³ ČARGO, B., 2007, 21.

pečenjem. Zbog ovoga donji dio posuda s crnim premazom uglavnom nije premazan. Ima i primjera na kojima je vidljivo kako se premaz na površinu posude nanosio kistom.¹⁵⁴ Premaz, u koji se umakala posuda ili kojim je tijelo posude premazivano, dobivao se od iste gline od koje su izrađivane same posude. Kako bi se dobio takav premaz, glina je bila dodatno pročišćavana. Kako bi se dobila crna boja premaza, u tako pročišćenu glinu dodavali su se željezni oksidi. Takva bi smjesa tijekom pečenja postajala tamna, tj. crna.¹⁵⁵ Dekor je, ako ga ima na određenoj posudi, obično utisnut, što se izvodilo pomoću pečata i gema, a može biti izveden i žlijebljenjem ili slikanjem. Najčešći su ukrasi: prikazi rozeta, dupina, valovnica, palmeta itd.¹⁵⁶ Oblici posuda koje su premazivane crnim premazom te kvaliteta samog premaza razlikuju se od regije do regije. Također, kvaliteta crnog premaza prolazom je vremena degradirala. Pretpostavljeno je kako se tijekom kasnog helenizma keramika sa sivim, smeđim i crvenim premazom razvila upravo iz crnoprermazane keramike. Posude sa sivim, crvenim i smeđim premazom su namjerno ukrašavane premazima koji nije crn, ali često ih je lako pomiješati s komadima crnoprermazane keramike čiji premaz nije ispečen kako treba.¹⁵⁷

Kao primjer crnoprermazane helenističke keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli, a koji je dio stalnog postava Muzeja grada Kaštela, ističe se jedan gutus (Kat. br. 33). Kako su specifičnosti oblika posuda koje se u literaturi naziva gutusima već obrađene u poglavlju o sivoprermazanoj helenističkoj keramici, autorica ovoga diplomskog rada smatra nepotrebnim opet ulaziti u tematiku. Ipak, potrebno je naglasiti kako se ovaj crnoprermazani gutus formom razlikuje od svojih sivoprermazanih inačica. Prije svega uočava se kako nema prstenastu, već trakastu, dršku i da, za razliku od prethodno opisanih gutusa, ima visoki vrat čiji je obod dramatično izvinut prema van.

¹⁵⁴ ČARGO, B., 2007, 21.

¹⁵⁵ MIŠE, M., 2017, 86.

¹⁵⁶ ČARGO, B., 2007, 21.

¹⁵⁷ MIŠE, M., 2017, 87.

5.4. Keramika tipa *Gnathia*

Ovaj tip keramike nazvan je po lokalitetu gdje su sredinom XIX. st. prvi put pronađeni njegovi ostatci. Spomenuti lokalitet nalazi se na području suvremenog priobalnoga talijanskoga gradića Egnazia (ant. *Gnathia*) koji je pozicioniran između Brindizija i Barija.¹⁵⁸ Iako je smatrala kako on nije dovoljno točan, pisanjem prve systemske studije nalaza ovog tipa keramike 1965. godine, naziv je učinila službenim L. Forti. Točnije, ona se koristila sintagmom "keramika iz Gnathije" (tal. *ceramica di Gnathia*) jer je bilo potrebno jednim nazivom obuhvatiti sve nalaze takve keramike koja se proizvodila u južnoj Italiji. J. P. Morel za opisivanje posuda ovog tipa u svom je članku iz 1966. godine iskoristio dva različita naziva: tal. *sovvradipinti* i *stilo di Gnathia*. Keramika tipa *Gnathia* od crnopremazane helenističke keramike razlikuje se po tome što na crnom premazu ima još i dekor koji je izveden oslikavanjem u crvenoj, žutoj i bijeloj boji. Na već premazanu posudu, ukras je bio oslikavan prije pečenja.¹⁵⁹ Ovakva keramika smatra se rezultatom pojednostavnjivanja načina tehnike oslikavanja ukrasa koja se koristila prilikom dekoriranja crvenofiguralne keramike.¹⁶⁰ Smatra se kako su trend započeli tzv. slikar Konakide i slikar vaze iz Compiegnea.¹⁶¹

Produkcija keramike tipa *Gnathia* u Apuliji započela je sredinom IV. st. pr. Kr. u produkcijskim centrima kao što su Tarant i Kanuzij (ant. *Canosa*) te je tamo bila aktualna do kraja III. st. pr. Kr. ili početka II. st. pr. Kr. Pod utjecajem apulskih produkcijskih centara, pogotovo pod utjecajem kanoške produkcije, sredinom III. st. pr. Kr. s izradom ovog tipa keramike započeli su Isejci na otoku Visu. Produkcija ovog tipa keramike u srednjoj je Dalmaciji bila aktualna sve do kraja II. st. pr. Kr. i početka I. st. pr. Kr.¹⁶² Većina ostataka keramike tipa *Gnathia* koji su pronađeni na srednjodalmatinskom području isejske je provenijencije. Rezultati istraživanja isejske nekropole Martvilo, koja su odrađivana sredinom XX. st., predstavljeni su izložbom koja je postavljena 1983. godine. Tom je prilikom B. Kirigin u dvije zasebne grupe odvojio importirane apulske

¹⁵⁸ MIŠE, M., 2010, 1.

¹⁵⁹ MIŠE, M., 2010, 15.

¹⁶⁰ MIŠE, M., 2010, 32.

¹⁶¹ MIŠE, M., 2010, 42.

¹⁶² MIŠE, M., 2017, 90.

ostatke keramike ovog tipa od onih koji su proizvedeni lokalno. Spomenuti je autor 1990. godine objavio članak u kojem uspoređuje dekor na posudama lokalne provenijencije s dekorom na importiranim posudama. Takvom je komparacijom došao do prijedloga datacije za isejsku keramiku tipa *Gnathia*. Autor lokalnu produkciju datira u II. i I. st. pr. Kr. Člankom iz 1996. godine Kirigin početak isejske produkcije keramike tipa *Gnathia* smješta u III. st. pr. Kr.¹⁶³ Konačno, autor lokalnu isejsku produkciju ovog tipa keramike smješta u period od kraja III. st. pr. Kr. do sredine I. st. pr. Kr.¹⁶⁴ Prema njemu se nalazi tipa *Gnathia* na prostoru grčke kolonije Ise mogu podijeliti na keramiku iz četiriju različitih faza. Prva je isejska faza obilježena importiranom keramikom koja se smatra srednjom fazom apulske produkcije. Drugu i treću isejsku fazu karakteriziraju oblici i načini ukrašavanja koji su karakteristični za kasnu fazu apulske produkcije. Prema Kiriginovu članku iz 1990. godine, četvrta faza postojanja keramike tipa *Gnathia* na Visu bila je obilježena isključivo lokalnom produkcijom.¹⁶⁵ Ostatci s dekorom i oblicima posuda koji su karakteristični za ranu fazu proizvodnje apulske *Gnathia* keramike, nisu pronađeni na Visu.¹⁶⁶ Što se tiče oblika posuda koje su ukrašene u *Gnathia* stilu, na Visu su najbrojniji ostatci ojnohoja, pelika i skifosa, tj. posuda koje je služilo za posluživanje i pijenje vina.¹⁶⁷

Autorica L. Forti u svom je radu 1965. godine prva postavila hipotezu o lokalnoj produkciji keramike tipa *Gnathia* na Visu. Poslije su tu pretpostavku svojim istraživačkim i akademskim radom potvrdili M. Nikolanci i B. Kirigin. M. Miše u svojoj doktorskoj disertaciji iz 2010. godine dala je zasad najopsežniji pregled materijala ovog tipa koji potječe s Visa. Proučavanjem oblika i dekora koji su zastupljeni na nalazima keramike tipa *Gnathia*, a koji su pronađeni na otoku Visu, te uspoređujući ih s ostacima koji su pronađeni diljem istočnojadranske obale i Apeninskog poluotoka, konkretno je postavila granicu razaznavanja keramike lokalne provenijencije od one importirane. U navedenom su doktoratu jasno naznačene specifičnosti lokalne, isejske produkcije keramike tipa *Gnathia*. M. Miše najviše se koncentrirala na

¹⁶³ MIŠE, M., 2010, 89–90.

¹⁶⁴ UGARKOVIĆ, M, 2015, 256.

¹⁶⁵ ŠEŠELJ, L. 2009, 55.

¹⁶⁶ UGARKOVIĆ, M, 2015, 254.

¹⁶⁷ UGARKOVIĆ, M, 2015, 256.

proučavanje takve lokalne isejske produkcije. Ona je postavila hipotezu o trima fazama lokalne isejske produkcije koje su se odvijale u periodu od druge polovice III. st. pr. Kr. do početka I. st. pr. Kr. Prva faza lokalne isejske produkcije trajala je od početka III. st. pr. Kr. do početka II. st. pr. Kr. Karakteristična je po tome što su se isejski keramičari trudili kopirati ukrase i oblike posuda karakteristične za sjevernoapulske produkcijske centre, posebno Kanuzij. Oblici posuđa koji obilježavaju ovu fazu jesu: ojnohoje, pelike i skifosi tipa A. Tijekom druge faze lokalne isejske produkcije, koja okvirno traje od početka do kraja II. st. pr. Kr., došlo je do slabljenja utjecaja apulskih produkcijskih centara. To je posebno vidljivo preko promjene u preferencijama koje se tiču oblika posuđa. Dominantni oblici ove faze jesu: ojnohoje, pelike tipa B i skifosi tipa B1. Kroz izbor dekora, vidljiv je utjecaj tzv. keramike zapadnog obronka (engl. *West Slope Ware*). Dekor nije više izveden isključivo oslikavanjem, već ima i urezanih motiva ili onih koji su bili oblikovani debelim nanosom gline. Kada se u radovima spominje karakteristična isejska *gnathia*, autori se najčešće referiraju na ovu fazu lokalne isejske proizvodnje.¹⁶⁸ Treća faza lokalne isejske proizvodnje traje okvirno od kraja II. st. pr. Kr. do sredine prve polovice I. st. pr. Kr. Tada su, uz kanelure, najzastupljeniji dekorativni elementi bili motivi šahovskog polja i metope. Treću fazu lokalne isejske produkcije obilježava i promjena preferencije u izboru oblika posuđa. Najdominantniji oblici posuđa jesu: ojnohoje tipa C, isejske pelike tipa C i skifosi tipa B2.¹⁶⁹

Vertikalna rebra, tj. kanelure, na helenističkim posudama tipa *Gnathia* karakteristika su završne faze apulske proizvodnje ovog tipa keramike.¹⁷⁰ Narebrenjima su najčešće ukrašavani sljedeći oblici posuđa: skifosi, pelike i ojnohoje. Apulske posude s narebrenjima tipa *Gnathia* prepoznatljive su po tome što imaju kvalitetan crni premaz i vertikalni obod. Od njih se razlikuju posude istog tipa, ali isejske provenijencije, koje imaju obod u obliku slova "S" i manje kvalitetan crni premaz.¹⁷¹ U stalnom postavu Muzeja grada Kaštela nalaze se ostatci narebrenih *gnathia* skifosa s crnim premazom (Kat. br. 34 i 35). Prema svim prethodno navedenim karakteristikama keramike tipa *Gnathia*, narebrene ostatke skifosa iz stalnog postava Muzeja

¹⁶⁸ UGARKOVIĆ, M., 2015, 256–257.

¹⁶⁹ MIŠE, M., 2013, 123–124.

¹⁷⁰ MIŠE, M., 2010, 27.

¹⁷¹ MIŠE, M., 2017, 90.

grada Kaštela logično je datirati u II. st. pr. Kr., u drugu fazu lokalne isejske produkcije, koju je, po stilskim karakteristikama i oblicima zastupljenog posuđa, u svom doktoratu definirala M. Miše. Prvi primjer keramike tipa *Gnathia* iz stalnog muzeja grada Kaštela (Kar. br. 34) autorica ovoga diplomskog rada interpretira kao nalaz stalka i nožice skifosa. Uz stalak posude vidljiva je i donja polovica loptastog tijela. Dno tijela posude omeđeno je dvjema linijama u reljefnom negativu, a poviše toga takve su linije izvedene okomito u odnosu na ove dvije. Logično je pretpostaviti kako je cijelo tijelo ovog skifosa bilo ukrašeno kanelurama. Drugi primjer keramike tipa *Gnathia* iz stalnog postava Muzeja grada Kaštela (Kar. br. 35) autorica ovoga diplomskog rada interpretira kao nalaz donjeg dijela loptastog tijela posude. Tijelo ovog skifosa, uz crni premaz, ukrašeno je kanelurama. Navedeni su ostatci usporedivi s prikazima skifosa isejske produkcije tipa B s kanelurama koji su prikazani u doktoratu M. Miše iz 2010. godine te u članku iste autorice iz 2013. godine. Mogu se usporediti i s ostacima skifosa s lokaliteta Vis-Vlaška njiva datiranih u drugu polovicu II. st. pr. Kr. koje je u svome doktorskom radu katalogizirala M. Ugarković.

Premaz posuda s narebrenjima može biti i smeđi. Smeđi je premaz odlika lokanih proizvodnih centara koji su se nalazili u srednjoj Dalmaciji. Ostatci narebrenog posuđa sa smeđim premazom bili su zastupljeni na lokalitetima koji se nalaze na rtu Ploča, otoku Visu te na položaju Resnik-Sikuli.¹⁷² Takvi ostatci posuđa za sada nisu dio stalnog postava u Muzeju grada Kaštela, već se čuvaju u depou muzeja, te ih je u literaturi za sada kratko spomenula samo M. Miše. U stalnom postavu spomenutog muzeja nalaze se samo ostatci narebrenih *gnathia* skifosa s crnim premazom koji su obrađeni u prethodnom ulomku.

¹⁷² MIŠE, M., 2017, 90.

5.5. Crvenopremazana i smeđepremazana helenistička keramika

Crvenopremazana keramika u stranoj je literaturi poznatija pod nazivima: (engl.) *red-glazed ware*, (engl.) *red slip ware* i (tal.) *ceramica a vernice rossa*. Kako je crvenim premazom premazano posuđe koje je bilo izrađeno od žućkastocrvenkaste gline, ostatke ovakve keramike lako je zamijeniti za ranorimsku keramiku koja je poznata pod nazivom (lat.) *terra sigilata*. Tradicija premazivanja posuda crvenim premazom javila se poslije od tradicije premazivanja glinenog posuđa crnim i sivim premazom. Tijekom arheoloških iskapanja u Draču, u Albaniji, u istom su helenističkom sloju pronađeni crnopremazani i crvenopremazani tanjuri. Na temelju toga, može se zaključiti kako su se od sredine II. st. pr. Kr., tijekom određenog perioda, usporedno koristile starija i mlađa tehnika premazivanja posuđa. Dotad ustaljeni helenistički oblici posuđa kao što su tanjuri, zdjele, zdjelice i krateri nastavili su se izrađivati i premazivati i crnim, i sivim, i smeđim, i crvenim premazom, sve dok tzv. *sigilata* nije počela u potpunosti dominirati. Na lokalitetima koji se nalaze na istočnoj obali Jadrana pronađeni su fragmenti bikoničnih kantarosa koji su napravljeni od crvene gline, i premazani crvenim ili smečkasto-crvenim premazom. Kako je mnogobrojnost ostataka ovog tipa posude specifikum područja istočne jadranske obale (od Albanije do Dalmacije), može se pretpostaviti kako se proizvodio u lokalnim keramičarskim centrima.¹⁷³ Zasad u stalnom postavu Muzeja grada Kaštela nema ostataka za koje se s potpunom sigurnošću može tvrditi da pripadaju ovom tipu helenističke keramike. Postoji nekoliko komada za koje se dvoji pripadaju li ovom tipu keramike ili se radi o ranorimskoj keramici crvene boje.

Na helenističkim lokalitetima srednje Dalmacije dosta su zastupljeni i ostatci helenističke keramike sa smeđim premazom. Kako keramika sa smeđim premazom nije bila karakteristika apulskih produkcijskih centara, hipotetizira se da se ovaj tip keramike proizvodio na području srednje Dalmacije.¹⁷⁴ Smatra se kako je impuls za proizvodnju helenističkog posuđa sa smeđim premazom došao iz matične Grčke jer su posude čiji je premaz varirao od crnotamnosmeđe do svijetlosmeđe boje prethodno bile vrlo popularne na području zapadnog Peloponeza. Takve su se posude proizvodile u produkcijskim centrima poput: Patrasa, Aigiona, Argosa, Ambrakije, Krfa

¹⁷³ ŠEŠELJ, L., 2009, 176–177.

¹⁷⁴ MIŠE, M., 2017, 90.

itd. Površina smeđepremazane helenističke keramike može biti glatka, narebrena ili ukrašena reljefnim dekorom (engl. *relief ware with chocolate brown gloss*). Na posudama s glatkom površinom osim premaza najčešće nema drugog dekora. Ako ga ima, obično se radi o urezanim valovitim linijama.¹⁷⁵

Iako točna lokacija srednjodalmatinskoga produkcijskog centra u kojem se proizvodila keramika sa smeđim premazom još nije potvrđena, takav je centar mogao biti smješten na otoku Visu ili na položaju gdje se nalazilo helenističko naselje Resnik-Sikuli. Moguće je kako se spomenuti tip keramike proizvodio u obama centrima, ali M. Miše hipotetizira kako se glavnina produkcije ovog tipa posuđa odvijala u keramičarskom centru koji se nalazio na položaju Resnik. Keramika sa smeđim premazom, prema spomenutoj autorici, proizvođena je u periodu druge polovice II. st. pr. Kr. i početkom I. st. pr. Kr.¹⁷⁶ Primjer helenističke keramike sa smeđim premazom u okviru stalnog postava Muzeja grada Kaštela jedan je polovično sačuvan bikonični kantaros (Kat. br. 36). Forma bikoničnih kantarosa prethodno je obrađena u dijelu rada koji je koncentriran na sivopremazanu helenističku keramiku. Primjerak bikoničnog kantarosa sa smeđim premazom pronađen je u helenističkom sloju luke naselja koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli te se prema kontekstu nalaza datira na kraj II. i u početak I. st. pr. Kr.¹⁷⁷

¹⁷⁵ MIŠE, M., 2010, 134–135; MIŠE, M., 2017, 93–94.

¹⁷⁶ MIŠE, M., 2017, 90.

¹⁷⁷ BABIN, A. *ed.*, 2004, 13.

5.6. Helenističke amfore i keramika grube fature

Većina cjelovitije očuvanih nalaza keramike grube fature s lokaliteta Resnik-Sikuli pronađeni su u luci ili na dijelovima nalazišta gdje su se nalazili prostori u kojima se stanovalo. Najčešće se radi o ostacima amfora, pitosa, raznih vrčeva itd. Češći su nalazi manjih fragmenata posuda grublje fature, nego cjelovitih primjeraka takvih posuda. Razlog je tome činjenica da je keramika grube fature izrađivana u lokalnim radionicama od gline s velikim udjelom kalcita i da su takve posude pečene na manjim temperaturama što njihovu fakturu čini lomljivijom.¹⁷⁸

Amfore su bile proizvođene za lokalne potrebe ili za potrebe eksporta vina i ulja, ovisno o tome čime se bavilo stanovništvo određenoga helenističkog naselja. Proizvodnja vina, a time i amfora, tijekom II. st. pr. Kr. postala je jako dominantna. Na lokalitetu Resnik-Sikuli pronađena je jako velika količina ostataka amfora (Kat. br. 40, 42, 43, 44, i 45). Najbolje očuvani primjerci, pronalazeni su unutar stambenih jedinica. Sekundarna uporaba dijelova amfora u podnicama kuća bila je aktualna zbog vodonepropusnosti gline od koje su amfore primarno izrađivane. Velik broj ostataka pronađen je i uz gradske ulice gdje su dijelovi amfora služili kao drenaža ili su deponirani zbog nemogućnosti sekundarne uporabe. Najstariji ostatci amfora s lokaliteta Resnik-Sikuli pripisuju se grčko-italskom tipu amfora (Kat. br. 41). Ovaj je tip amfora prepoznatljiv po obodima koji imaju trokutaste presjeke. Takve amfore imaju kratke vratove i tijela koja po formi podsjećaju na srce.¹⁷⁹ Obodi koji su trokutasti u presijeku su više karakteristika koja je izražena kod starijih formi amfora grčko-italskog tipa nego kod mlađih. Recentniji oblici amfora ovog tipa imaju obod koji u presjeku izgleda kao trokut okrenut vrhom prema dolje. Tijelo i vrat grčko-italskih amfora spajaju drške ovalnog presjeka. Recentniji primjerci imaju duže drške od onih starijih. Mlađe forme grčko-italskih amfora datiraju se u period od kraja III. st. pr. Kr. do kraja II. st. pr. Kr.¹⁸⁰

Ipak, najbrojniji ostatci amfora, koji su pronađeni u helenističkom sloju lokaliteta, pripisuju se Lamboglia 2 tipu. Taj se tip amfora tijekom II. st. pr. Kr. razvio na temelju grčko-italskog tipa. Lamboglia 2 amfore imaju masivnije tijelo nego amfore grčko-italskog tipa. Njihovi su obodi

¹⁷⁸ ŠUTA, I., 2011, 73.

¹⁷⁹ ŠUTA, I., 2011, 77–80.

¹⁸⁰ KIRIGIN, B., 1994, 16.

prstenastog presjeka, a vrat im je relativno dug. Ovim su amforama slične amfore tipa Dressel 6A koje su također zastupljene na lokalitetu Resnik-Sikuli. Njihovi su obodi prstenasto zadebljani i imaju kruškaste trbuhe. Ako ih se uspoređuje s Lamboglia 2 formama, može se reći kako imaju duže vratove i nožice. Ovaj se tip intenzivno koristio od druge polovice I. st. pr. Kr. do sredine I. st. po. Kr.¹⁸¹ U helenističkom sloju naselja Resnik-Sikuli pronađeno je i dosta ostataka lokalno proizvedenih pitosa i dolija koji su se koristili za skladištenje. Njihova je izrada zahtijevala velike količine sirovine, dosta vremena, velike peći i vješte keramičare.¹⁸² Komadi grube keramike preko kojih se može izvesti dosta zaključaka o svakidašnjem životu u helenističkom naselju koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli, svakako su keramički utezi (Kat. br. 46). Takvi su se utezi najčešće koristili kao dijelovi tkalačkog stana ili mreža za ribarenje.¹⁸³

Uz posude za transport i skladištenje, grubu fakturu često imaju keramički predmeti koji su služili kao kuhinjsko posuđe. Od takvog su posuđa s lokaliteta Resnik-Sikuli izdvojeni sljedeći komadi: gornji dio lonca širokog otvora s dvjema bočno postavljenim ručkama kružnog presjeka (Kat. br. 37), loptasti lončić grube fature s jednom bočno postavljenom ručkom (Kat. br. 38) i tanjur debelih stijenki s dvjema horizontalno položenim, bočno postavljenim ručkama koji je mogao služiti kao pladanj i (ili) poklopac (Kat. br. 39).

¹⁸¹ ŠUTA, I., 2011, 77–80.

¹⁸² ŠUTA, I., 2011, 87.

¹⁸³ ŠUTA, I., 2011, 91–92.

6. Zaključak

Komadi keramike koji su obrađeni tijekom ovog rada manji su dio nalaza helenističke keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli. Dosta keramike s lokaliteta nalazi se u privatnim zbirkama. U ovom su radu prikazani probrani komadi iz stalnog postava Muzeja grada Kaštela. Ovo, naravno, nije sva helenistička keramika iz stalnog postava spomenutog muzeja. Nakon razgovora sa svojim mentorom, I. Borzićem, i kustosicom arheološke zbirke Muzeja grada Kaštela, I. Kamenjarin, autorica ovoga diplomskog rada odlučila se prilikom slaganja kataloga koncentrirati na manje poznate primjerke iz spomenutog postava. Najatraktivniji i najpoznatiji dio stalnog postava muzeja, što se tiče helenističke keramike, iz naselja koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli i njegove luke, svakako je tzv. megarska, tj. helenistička reljefna, keramika. Brojni radovi I. Kamenjarin koncentriraju se upravo na nalaze tog tipa keramike dok je aktualni ravnatelj muzeja, I. Šuta, pisao o keramici grube fature, najviše o poklopcima amfora i žigovima koji ih obilježavaju.

O nalazima s lokaliteta Resnik-Sikuli dosta je pisao i Z. Brusić. On je 1999. godine objavio analizu od sto sedam kataloških jedinica za koje je napisao kako potječu s lokaliteta Resnik-Sikuli. U tom popisu, nažalost, nije označio koji se nalazi čuvaju u privatnim zbirkama, a koji u Muzeju grada Kaštela. I. Kamenjarin je u članku naslova *Helenistička reljefna keramika iz Sikula (Resnika)*, koji je objavljen u sto sedmom broju *Vjesnika za arheologiju i historiju Dalmatinsku'* 2005. godine, objavila analizu četrdeset šest kataloških jedinica. Radilo se o analizi nalazā reljefne helenističke keramike koji su pronađeni u istraživanjima do 2005. godine.¹⁸⁴ Katalog izložbe *'Antički Sikuli'* objavljen je 2011. godine. Među nalazima koji su objavljeni u njemu, ima primjera reljefno ukrašene helenističke keramike. Katalog izložbe naslova *Helenistička reljefna keramika iz Sikula* objavljen je 2017. godine. Autorica tog kataloga, I. Kamenjarin, u njemu je objavila mnoge primjere koji se čuvaju u privatnim zbirkama te nekoliko nalaza iz stalnog postava Muzeja grada Kaštela. Spomenuta izložba i katalog kreirani su tijekom priprema za treći kongres *Međunarodnog društva za proučavanje helenističke keramike IARPotHP (International Association for Research on Pottery of the Hellenistic Period)* kojem je Muzej grada Kaštela bio domaćin u lipnju 2017. godine.

¹⁸⁴ KAMENJARIN, I., 2014, 138.

Zbog obilja izvora i glinaste zemlje koja dobro zadržava vlagu, područje na kojem se nalazi lokalitet Resnik-Sikuli idealno je za poljoprivredu.¹⁸⁵ Procijenjeno je kako je helenističko naselje koje se nalazilo na poziciji Resnik-Sikuli osnovano sredinom ili tijekom druge polovice II. st. pr. Kr.¹⁸⁶ Takav je zaključak izveden zbog načina na koji je naselje izgrađeno koji ukazuje na to da se sve prilikom organizacije naselja radilo planski.¹⁸⁷ Kako je spomenuti položaj bio okružen dvama jakim trgovačkim središtima, Tragurijem i Epetijem, pretpostavlja se kako su ga Isejci osnovali više iz poljoprivredno-proizvodnih, nego iz trgovačkih razloga. Plodno Kaštelansko polje idealno je za uzgoj vinove loze. Logično je kako su Isejci kojima je vinogradarstvo bilo prioritet, što se da zaključiti iz prikaza amfora, kantarosa i grožđa na njihovu kovanom novcu, htjeli imati vinogradarski centar na kopnu.¹⁸⁸ Procjenjuje se kako je površina iskorištene obradive zemlje oko naselja Resnik-Sikuli bila veća od hore grčkog Farosa.¹⁸⁹ Istraživanje helenističkog sloja lokaliteta polako daje odgovore na neka iznimno važna povijesna pitanja poput: kakav je kontinuitet naseljavanja na području zapadnog dijela Kaštelanskog zaljeva, gdje su sve locirane keramičarske radionice, kakvi su pravci te obrasci eksporta i importa keramike, kako razriješiti problematiku pitanja emisija isejskih srebrnih moneta i što se točno događalo tijekom početaka razvoja organiziranog vinogradarstva.¹⁹⁰ Prilikom istraživanja resničke helenističke luke, pronađena je matrica za izradu nožica helenističkih čaša koje su ukrašene reljefnim motivima.¹⁹¹ Na području luke pronađen je i fragment kalupa za izradu reljefnih čaša. Ovaj nalaz, nažalost, nije mogao biti prikazan u katalogu ovoga diplomskog rada jer je danas dio privatne zbirke N. Lete, a ne stalnog postava Muzeja grada Kaštela. Z. Brusić je na temelju tih nalaza zaključio kako je helenističko naselje koje se nalazilo na položaju Resnik-Sikuli, bilo veliki centar za produkciju keramike. Po njemu je centar koji se nalazio na kopnu imao bolje

¹⁸⁵ ŠUTA, I., 2011, 25.

¹⁸⁶ KAMENJARIN, I., 2016, 12.

¹⁸⁷ ŠUTA, I., 2011, 21–22.

¹⁸⁸ ŠUTA, I., 2011, 22.

¹⁸⁹ ŠUTA, I., 2011, 25.

¹⁹⁰ BABIN, A. *ed.*, 2004, 7.

¹⁹¹ KAMENJARIN, I., 2014, 135.

mogućnosti za nabavu vrhunske sirovine za izradu keramike nego produkcijski centri koji su se nalazili na otocima.¹⁹²

O predmetima koji su prikazani u katalogu ovog rada uglavnom se do sada se nije puno pisalo. Neki su nalazi prethodno objavljeni, a neki samo inventarizirani. Ako su nalazi prethodno objavljeni, u katalogu je to i zabilježeno. Budući da se o reljefnoj keramici, zbog njezine atraktivnosti, pisalo najčešće, lako je pretpostaviti da ostataka tog tipa keramike na lokalitetu ima najviše. Takva je pretpostavka netočna. Najviše je ostataka keramike grube fature. Potom, ima jako puno ostataka sivopremazane neukrašene helenističke keramike. Kako je već, u dijelu rada tijekom kojeg je pisano o sivopremazanoj keramici, spomenuto, može se reći da je helenistička reljefna keramika po vrsti, zapravo, keramika sa sivim premazom. Radi atraktivnosti i razlikama u reljefnom ukrasu, ona se obično odvaja kako bi se u literaturi mogla detaljnije obraditi te kako bi čitateljima bilo lakše razumjeti o čemu se radi. U ovom se radu nalazi dosta fotografija nalaza neukrašene sivopremazane i crnopremazane keramike o kojima do sada nije pisano. Zapravo, o helenističkoj keramici sa sivim premazom koja nema reljefnog ukrasa u znanstvenoj je literaturi za sada diskutirano minimalno.

Dosadašnjim pomorskim i kopnenim arheološkim istraživanjima lokaliteta Resnik-Sikuli istraženo je svega deset posto površine za koju se pretpostavlja da je naselje pokrivalo. Još nisu pronađeni ostatci prema kojima bi se ustanovio položaj četvrti u kojoj se nalazila keramičarska radionica. Tijekom budućih iskapanja arheolozi iz Muzeja grada Kaštela planiraju se koncentrirati na dijelove lokaliteta koji bi po konfiguraciji bili idealna područja za smještaj keramičarske radionice. Na takvim se položajima očekuje pronalazak ostataka keramičarskih peći i neuspjelih komada keramike koji obično prate keramičarske četvrti.¹⁹³

¹⁹² BABIN, A. *ed.*, 2004, 7.; BRUSIĆ, Z., 1993, 82.

¹⁹³ KAMENJARIN, I., 2014, 138.

Sažetak

Helenistička keramika s lokaliteta Resnik-Sikuli iz stalnog postava Muzeja grada Kaštela

Glavna tema ovog rada jesu primjerci helenističke keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli koji se čuvaju u stalnom postavu Muzeja grada Kaštela. Dio stalnog postava u kojem je izložena helenistička keramika čuva se u dvorcu Vitturi u Kaštel-Lukšiću. Potrebno je naglasiti da se svi primjerci koji su prezentirani u ovom radu čuvaju isključivo u Muzeju grada Kaštela. U rad nisu ukomponirani primjerci helenističke keramike s lokaliteta Resnik-Sikuli koji se smatraju dijelovima određenih privatnih zbirki. Brojni primjeri helenističke keramike iz privatnih zbirki prethodno su objavljeni u katalozima izložbi i ostalim znanstvenim radovima čiji su autori najčšće I. Kamenjarin, I. Šuta, Z. Brusić i drugi.

O predmetima, koji su prikazani tijekom ovog rada, većinom se još nije puno pisalo. Neki su od njih objavljeni, a neki nisu. Uz manje poznate primjere iz stalnog postava, kao što su rekonstruirani, cjeloviti i fragmentirani primjeri helenističke keramike sa sivim, crnim, smeđim i crvenim premazom te komadi helenističke keramike grublje fature, u rad su uvršteni i neki primjerci helenističke reljefne keramike koji u literaturi nisu odviše razrađeni.

Ključne riječi: lokalitet Resnik-Sikuli, Muzej grada Kaštela, helenistička keramika, sivopremazana helenistička keramika, crnopremazana helenistička keramika, crvenopremazana helenistička keramika, smeđepremazana helenistička keramika, helenistička keramika grube fature, helenistička reljefna keramika.

Abstract

Hellenistic pottery from the Resnik-*Siculi* site which is a part of the permanent exhibition in the Museum of the town of Kaštela

The main topic of this paper are the examples of Hellenistic pottery from the Resnik-*Siculi* site, which are a part of the permanent exhibition in the Museum of the town of Kaštela. That part of the permanent exhibition is located on the second floor of the Vitturi castle in Kaštel Lukšić. It should be emphasized that all examples presented through this paper are kept exclusively in the Museum of the town of Kaštela. No Hellenistic pottery from the Resnik-*Siculi* site, that is considered to be a part of certain private collections, has been put into this paper. Numerous examples of Resnik-*Siculi* pottery that are kept in private collections, have already been published in exhibition catalogs and other scientific papers. Authors of those papers are usually: I. Kamenjarin, I. Šuta, Z. Brusić and others.

For the most part, the examples of pottery that are presented through this paper have not been much discussed beforehand. Some of them were published before and some were just cataloged. The examples of Republican grey gloss pottery, black gloss Hellenistic ceramics, red and brown slip Hellenistic ware, Hellenistic coarse pottery and plain wares, form the main part of this paper. In addition to those lesser known examples from the permanent exhibition, some examples of Hellenistic moldmade relief bowls, which have not been much discussed in the literature before, have been included in this paper.

Key words: *Resnik-Siculi site, Museum of the town of Kaštela, Hellenistic pottery, Republican grey gloss pottery, black gloss Hellenistic ceramics, red slip Hellenistic ware, brown slip Hellenistic ware, Hellenistic coarse pottery, plain Hellenistic ware, Hellenistic moldmade relief bowls*

Katalog

Kat. br. 1

Inventarni broj: 763:KAŠ-2483

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: vrč

Premaz: srednje do tamno sivi

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: (Babin, A. *ed.*, 2004, 20.)

Analogija: (Rotroff, S., 2006, Fig. 10/br. 52 – P 2874/)

Opis: Ulomci sivopremazanog helenističkog vrča rekonstruirani su u cjelinu. Obod vrča je blago izvijen prema van. Vrat posude je blago konkavan. Rame posude je dosta izraženo. Trbuh posude se elegantno sužava prema dnu. Trakasta ručka konkavnog presjeka postavljena je vertikalno u odnosu na tijelo posude i visoko je izdignuta nad otvorom tijela posude.

Kat. br. 2

Inventarni broj: 763:KAŠ-2486

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: gornji dio vrča

Premaz: srednje do tamno sivi

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz nije prethodno objavljen

Analogija: (Rotroff, S., 2006, Fig. 10/br. 52 – P 2874/)

Opis: Gornji dio sivopremazanog helenističkog vrča. Sačuvani su obod, vrat, rame i ručka posude. Obod je blago izvijen prema van. Vrat posude je blago konkavan. Na prijelazu vrata u rame vidljive su koncentrične kružne linije. Rame i obod povezuje jedna trakasta ručka konkavnog presjeka koja je vertikalno postavljena u odnosu na tijelo posude te je visoko izdignuta nad otvorom tijela posude.

Kat. br. 3

Inventarni broj: 763:KAŠ-2488

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: kantaros

Premaz: svijetlo do srednje sivi

Faktura: svijetlo siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz nije prethodno objavljen

Analogija: Vis (Ugarković, M., 2015, 435.; Šešelj, L., 2009, 115.)

Opis: Tri veća dijela sivopremazanog helenističkog kantarosa spojena su u cjelinu. Većina oboda i jedna ručka su rekonstruirani. Obod je blago izvijen prema van te ga s ramenom posude spaja konkavni prijelaz. Bočno su postavljene ručke kružnog presjeka koje su, u odnosu na tijelo posude, vertikalno postavljene. Na prijelazu vrata i ramena posude vidljive su dvije urezane koncentrične kružne linije. Trbuh posude je prilično okrugao te se drastično sužava prema dnu na kojem je izvedena blago profilirana stopa.

Kat. br. 4

Inventarni broj: 763:KAŠ-2492

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: kantáros

Premaz: tamno sivi, oštećen

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz nije prethodno objavljen

Analogija: (Yntema, D., 2005, 76. – Form 37; Ugarković, M., 2015, 407.; Borzić, I., 2017, 183.)

Opis: Nekoliko ulomaka kantarosa spojeno je u cjelinu. Većina oboda, vrata, trbuha, jedna ručka i dno posude su rekonstruirani. Obod je blago izvijen prema van. Prijelaz između oboda i ramena posude je konkavan. Rame i obod posude spajaju male okrugle ručke konkavnog presjeka koje su, u odnosu na tijelo posude, vertikalno postavljene. Trbuh je bikoničan te se u donjem dijelu sužava prema dnu posude.

Kat. br. 5

Inventarni broj: 763:KAŠ-2493

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: kantáros

Premaz: tamno sivi, oštećen

Faktura: sivo-zelenkasta

Datacija: druga polovica II. st. pr. Kr.

Objava: (Babin, A. *ed.*, 2004, 20.)

Analogija: (Yntema, D., 2005, 76. – Form 37; Ugarković, M., 2015, 407.; Borzić, I., 2017, 183.)

Opis: Nekoliko ulomaka kantarosa spojeno je u cjelinu. Prema originalnim ulomcima može se razaznati kakvi su bili obod, ručke i dno posude. Obod je blago izvijen prema van. Vrat posude je blago konkavan. Rame i obod posude spajaju male okrugle ručke konkavnog presjeka koje su, u odnosu na tijelo posude, vertikalno postavljene. Trbuh je bikoničan te se u donjem dijelu sužava prema dnu. Stopa je jasno izražena. Bridovi stope su blago profilirani.

Kat. br. 6

Inventarni broj: 763:KAŠ-2513

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: gutus

Premaz: tamno sivi

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz nije prethodno objavljen

Analogija: (Yntema, D., 2005, 83. – Form 43./a)

Opis: Gutus, vrč s izraženim dugim lijevkom. Obod vrata je blago izvijen prema van. S unutarnje strane je, pri dnu vrata, smješteno svojevrсно sito (disk s rupicama). Prijelaz između vrata i ramena ukrašen je širokom kružnom kanelurom. Tijelo ima oblik spljoštene lopte. Na tijelu su izvedeni dugi lijevčak i kružna drška. Ispod tijela nalazi se stopa. Osim premaza, nema vidljivog dekora.

Kat. br. 7

Inventarni broj: 763:KAŠ-A1/10

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: gutus

Premaz: tamno sivi

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Analogija: (Nemet-Ehrlich, D., 1983/1984, 77.)

Objava: (Babin, A. *ed.*, 2004, 20.)

Opis: Gutus, vrč diskoidnog oblika s izraženim lijevkom. Lijevak ima široki, dvostruko profilirani otvor. Vrat je ravan i nema oboda. Prijelaz između ramena i tijela posude je naznačen kružnom kanelurom. Rame je ukrašeno kosim kratkim kaneluricama. Tijelo posude se do polovice proteže plosnato, te se nakon toga također plosnato spušta prema dnu posude. Gornja ploha diskoidnog tijela je, uz premaz, ukrašena i kanelurama.

Kat. br. 8

Inventarni broj: 763:KAŠ-2518

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: lekit (grč. *lekythos*)

Premaz: tamno sivi

Faktura: svijetlo siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (/neizravna analogija po formi/ – Čargo, B., 2017, 186.)

Opis: Donji dio lekita. Tijelo posude je valjkasto izvedeno te se blago sužava prema ravnom dnu. Osim premaza, na posudi nema drugog dekora.

Kat. br. 9

Inventarni broj: 763:KAŠ-2495

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: plitka zdjela ili tanjur (patera)

Premaz: tamno sivi, oštećen

Faktura: svijetlo siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Yntema, D., 2005, 21. – Form 1)

Opis: Nekoliko velikih djelova spojeno je u cjelinu. Prema originalnim ulomcima u potpunosti se može razaznati forma posude. Široki rub je postavljen horizontalno u odnosu na dno posude. Rub se s tijelom posude spaja pod pravim kutom. Tijelo je ovalno. Dno je također izvedeno ovalno. Dodana je stopica za lakše održavanje ravnoteže. Osim premaza, nema dekora.

Kat br. 10

Inventarni broj: 763:KAŠ-2515

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: zdjela

Premaz: tamno sivi

Faktura: svijetlo siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Yntema, D., 2005, 36. – Form 12)

Opis: Rub bez oboda je okomito postavljen na ravnu plohu koja ujedno čini i dno posude. Nalaz je gotovo cjelovit. Osim premaza, nema vidljivog dekora.

Kat. br. 11

Inventarni broj: 763:KAŠ-2521

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: zdjela

Premaz: tamno sivi

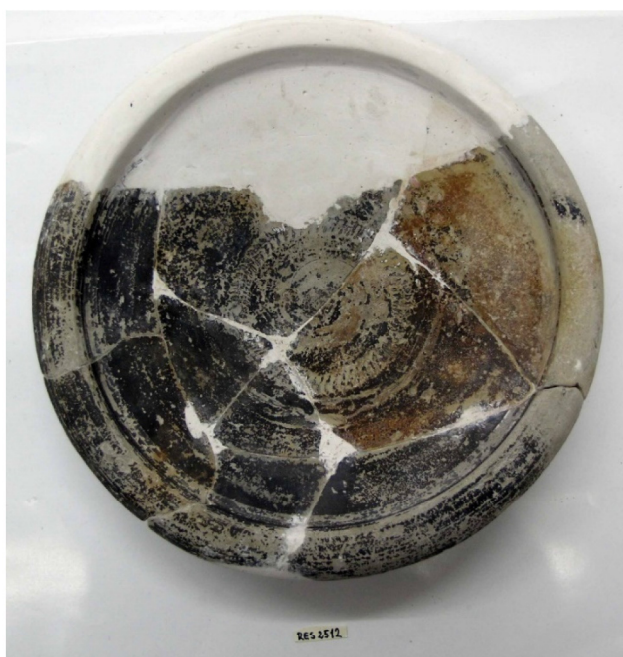
Faktura: oker-smečkasta

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Yntema, D., 2005, 37. – Form 13; Rotroff, S., 2006, Fig. 52/br. 314 – P 16291/)

Opis: Poluplitka loptasta zdjela. Rub nema oboda. Tijelo zaobljeno ide prema dnu koje je malo zaravnjeno kako bi se lakše održavala ravnoteža posude. Osim premaza, nema drugog dekora.

Kat. br. 12

Inventarni broj: 763:KAŠ-2512

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: tanjur

Premaz: crni

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Yntema, D., 2005, 6. – Fig. 1)

Opis: Dobar dio posude je rekonstruiran. Široki rub je postavljen horizontalno u odnosu na dno posude. Rub se s tijelom posude spaja pod pravim kutom. Tijelo posude je minimalne visine, što ovu posudu čini jako plitkom te je se zato prepoznaje kao tanjur. U sredini tanjura, s unutrašnje strane, nalazi se ukras u obliku medaljona. Krug je izveden ruletiranjem, a u sredini se nalazi prikaz cvijeta u negativu koji je vjerojatno izveden utiskivanjem pečata.

Kat. br. 13

Inventarni broj: 763:KAŠ-2517

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: pladanj (ili poklopac)

Premaz: crni

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Morel, J.P., 1981, Pl. 34 – P 2222d1; Rotroff, S., 2006, Fig. 90/br. 726 – P 18781b/)

Opis: Plitki tanjur bez ukrasa. Dio posude je rekonstruiran. Rub se s tijelom posude spaja pod pravim kutom. Tijelo posude ujedno čini i njeno dno te je izvedeno gotovo u potpunosti ravno. Blago je zakošeno prema središtu zato što je s donje strane vanjske stijeke postavljena prstenasta stopica koja pomaže pri održavanju ravnoteže posude.

Kat. br. 14

Inventarni broj: 763:KAŠ-A1/14

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: tanjur, plitka zdjela

Premaz: tamno sivi (gotovo crni)

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Morel, J.P., 1981, Pl. 14 – P 1325b1)

Opis: Dobar dio posude je rekonstruiran. Široki rub je postavljen horizontalno u odnosu na dno posude. Rub se s tijelom posude spaja pod pravim kutom. Tijelo posude je minimalne visine (nije jasno je li služila kao tanjur ili široka plitka zdjela). Osim crnog premaza, nema vidljivog ukrasa.

Kat. br. 15

Inventarni broj: 763:KAŠ-2511

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: hemisferična čaša (grč. sg. *mastos*, pl. *mastoi*)

Premaz: srednje do tamno sivi

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Yntema, D., 2005, 65. – Form 31)

Opis: Cijela čaša, bez izraženog oboda, zaravnjenog dna. Vanjske i unutarnje stijeke čaše su premazane sivim premazom. Čaša ima poluloptastu formu, a na vanjskim stijenkama, osim premaza, nema vidljivog dekora.

Kat. br. 16

Inventarni broj: 763:KAŠ-2462

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: (Brusić, Z., 199, 156. /br.137/; Kamenjarin, I., 2014, 144.)

Opis: Helenistička čaša loptastog oblika izrađena u jednodjelnom kalupu s reljefnim ukrasom. Na sredini ulomka, koji je okvirno polovica čaše, vidljiva je reljefna kružna linija koja plohu dijeli u dvije dekorativne cjeline. Oba su pojasa ispunjena motivom rombova. Na dnu je medaljon u čijem je središtu prikaz cvijeta. Oko medaljona se nalaze tri nožice u obliku maski za teatar.

Kat. br. 17

Inventarni broj: 763:KAŠ-2463

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: ulomak čaše ili zdjelice

Premaz: tamno sivi

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Batović, A., Batović, Š., 2013, 128.)

Opis: Ulomak helenističke čaše loptastog oblika. Slabo očuvano. Motiv je dosta izlizan. Cijela je ploha ulomka, od ispod kraja oboda, koji je naznačen dvjema ulegnutim linijama, prema dnu, ukrašena motivom sitnih stiliziranih listića.

Kat. br. 18

Inventarni broj: 763:KAŠ-2467

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: površina je preoštećena za prepoznavanje motiva i povlačenje analogije

Opis: Helenistička čaša loptastog oblika s reljefnim ukrasom. Motiv slabo vidljiv. Pri sredini čaše se može razaznati blaga valovita reljefna linija koja kružno omeđuje tijelo posude te time razdvaja plohu na dva dijela. Obod je blago izvijen prema van. Dno oboda naznačavaju dvije horizontalne kružne linije. Na dnu je vidljiv ostatak medaljona čiju je formu teško razaznati.

Kat. br. 19

Inventarni broj: 763:KAŠ-2468

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Brusić, Z., 1999, 147. /br.95/)

Opis: Ulomak helenističke čaše loptastog oblika s reljefnim ukrasom. Obod je više manje ravno izveden. Kraj oboda omeđuju reljefne trake koje su postavljene horizontalno. Plohu pod obodom ukrašavaju sitni stilizirani motivi za koje autorica ovog rada smatra kako predstavljaju grozdove. Dno čaše nije sačuvano.

Kat. br. 20

Inventarni broj: 763:KAŠ-2471

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Brusić, Z., 1999, 155. /br. A123/)

Opis: Ulomak, tj. polovica helenističke čaše loptastog oblika s reljefnim ukrasom. Obod je jako blago izvijen prema van. Dno oboda naznačava široka reljefna linija u pozitivu koja je trokutasog presjeka. Dva ukrasna polja, koja su odvojena reljefnim linijama ispunjena su sitnim motivima. Prva traka je ispunjena motivima listova među koje su ritmično ukomponirane, koso postavljene valovite linije za koje se u literaturi najčešće pretpostavlja kako simboliziraju listove akanta. Ostali listići su, najvjerojatnije, prikaz lišća vinove loze. Druga je ukrasna ploha, koja se proteže do dna posude, ukrašena točkastim trokutićima, koji, po mišljenju autorice ovoga rada, vjerojatno predstavljaju grozdove. Na dnu su se nalazile tri nožice.

Kat. br. 21

Inventarni broj: 763:KAŠ-2472

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi

Faktura: oker – svijetlo siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: (Kamenjarin, I., 2017, 24.)

Opis: Helenistička zdjelica s reljefnim ukrasom. Na dnu oboda, koji je blago izvijen prema van, nalaze se tri horizontalno postavljene reljefne linije koje omeđuju tijelo posude. Reljefni su motivi izvedeni unutar dva ukrasna pojasa koje razdvaja reljefna linija. Prvu ukrasnu traku ispunjava ritmično rapoređen motiv u obliku slova "U" koje unutar sebe ima izražen motiv ovalnog oblika. Dio poviše ovalnog motiva ukrašen je valovitim linijama izvedenima u obliku dvostrukog slova "S". Donja ukrasna traka ispunjena je motivima listova palmeta i prikazima dupina. Donja se ukrasna linija spušta prema dnu posude koje je ukrašeno motivima sitnih strelica. Nožice su izvedene u obliku maskica za teatar.

Kat. br. 22

Inventarni broj: 763:KAŠ-2473

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi

Faktura: oker – svijetlo siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: (Babin, A. *ed.*, 2004, 20.; Kamenjarin, I., 2017, 22.)

Opis: Helenistička čaša s reljefnim ukrasom. Na dnu oboda, koji je blago izvijen prema van, nalaze se dvije horizontalno postavljene reljefne linije koje omeđuju tijelo posude. Reljefni su motivi izvedeni unutar dva ukrasna pojasa koje razdvaja reljefna linija. Prvu ukrasnu traku ispunjava ritmično rapoređen motiv u obliku cvijeta. Motivi su dosta izlizani i slabo vidljivi. Drugo je ukrasno polje ispunjeno motivom lišća, palmetama. Na dnu se nalaze tri nožice.

Kat. br. 23

Inventarni broj: 763:KAŠ-2474

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi

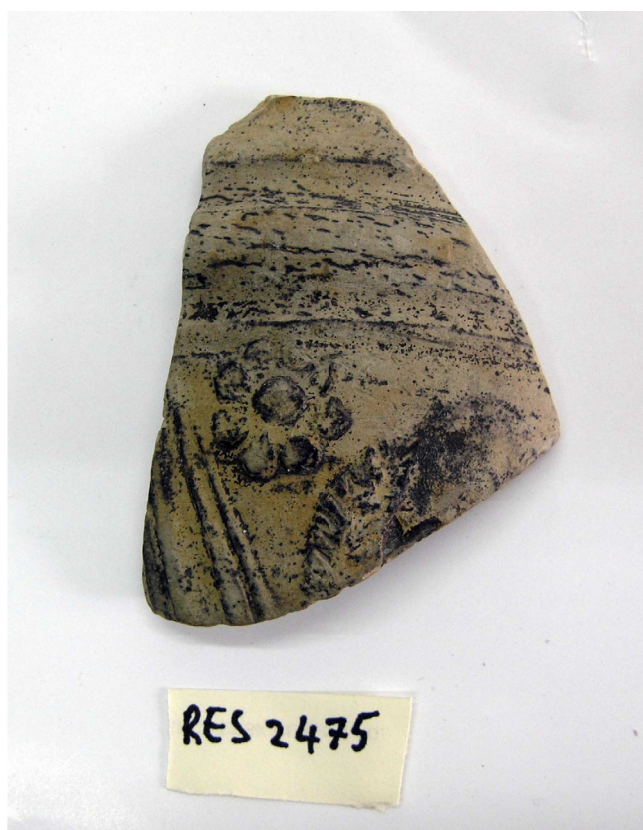
Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: nema očitih analogija

Opis: Relativno mali ulomak helenističke čaše s reljefnim ukrasom. Na ulomku se raspoznaju dio oboda i motivi unutar ukrasne trake. Donju granicu ukrasne trake određuju dvije reljefne linije između kojih su postavljene kose reljefne crtice čime se formira motiv ljestvi. Unutrašnjost trake ispunjena je grubim hrapavim naborima i motivom koji autoricu ovog rada asociraju na namreškano more i pticu.

Kat. br. 24

Inventarni broj: 763:KAŠ-2475

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi

Faktura: oker-sivkasta

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: (Brusić, Z., 1999, 161. /br. A174/)

Opis: Jako mali ulomak helenističke čaše koja je reljefno ukrašena. Ulomak je dosta oštećen, Vidljiv je komad oboda s djelićem ukrasne trake. Od motiva je najuočljiviji prikaz cvijeta. Ostali su motivi izazovni za razaznavanje.

Kat. br. 25

Inventarni broj: 763:KAŠ-2476

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi, gotovo crni

Faktura: oker

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: (Brusić, Z., 1999, 164 /br. A196/)

Opis: Ulomak, okvirno četvrtina, helenističke čaše koja je ukrašena reljefno. Obod je izražen prema van. Rub oboda je ukrašen sa dvije tanke reljefne linije ispod kojih je omeđen sa četiri trake bez ukrasa. Trake su u reljefnom negativu, dok su linije koje ih razdvajaju u pozitivu. Tijelo čaše je ukrašeno raštrkanim motivima cvjetova i većeg lišća, a pri dnu tijela se ističu motivi izrezbarenih peterokuta u čijem su središtu cvjetovi. Dno posude nije sačuvano.

Kat. br. 26

Inventarni broj: 763:KAŠ-2477

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi, gotovo crni

Faktura: oker

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: (Brusić, Z., 1999, 158. /br. A151/)

Opis: Ulomak reljefno ukrašene helenističke čaše na kojemu se razaznaju obod i djelovi tri ukrasna polja. Rub oboda je relativno oštro izvijen prema van. Ispod ruba oboda se razaznaje šest traka bez ukrasa. Naizmjenično su izvedene u reljefnom pozitivu i negativu. U prvoj traci koja slijedi, naizmjenično su prikazane reljefne okomite crtice i kružići, a u traci ispod toga su izvedene spiralice u obliku dvostrukog slova "S". U zadnjoj tankoj ukrasnoj traci, opet su prikazani kružići. Nakon toga slijedi veća ukrasna ploha, od koje je vidljiv samo mali dio. Vidljivi su motivi poput kosih crta i cvjetova.

Kat. br. 27

Inventarni broj: 763:KAŠ-2480

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi, gotovo crni

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: površina je preoštećena za prepoznavanje motiva i povlačenje analogije

Opis: Relativno mali ulomak helenističke reljefno ukrašene čaše. Reljefni motivi mogu se prepoznati po razlici između boje pramaza i fature posude, ali su toliko izlizani da se ne mogu razaznati.

Kat. br. 28

Inventarni broj: 763:KAŠ-2482

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi, gotovo crni

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Brusić, Z., 1999, 162. /br. A172/)

Opis: Relativno mali ulomak helenističke reljefno ukrašene čaše. Razaznaje se način izvedbe oboda, nekoliko reljefnih linija koje naznačuju prijelaz oboda u tijelo posude te dvije ukrasne cjeline koje se nalaze ispod toga. Ukrasna traka, koja se nalazi bliže kraju oboda, ispunjena je horizontalno položenim trokutastim motivima. Ploha ispod te ukrasne trake ispunjena je motivima lista vinove loze.

Kat. br. 29

Inventarni broj: 763:KAŠ-A1/27

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi

Faktura: smečkasta

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: (Brusić, Z., 1999, 162. /br. A177/; Babin, A. *ed.*, 2004, 20.)

Opis: Reljefno ukrašena helenistička čaša. Forma čaše je dobro sačuvana, ali su reljefni motivi oštećeni i slabo vidljivi. Rub oboda je izvijen prema van. Pod obodom je horizontalno poslagano nekoliko uskih ukrasnih traka koje su, čini se, ispunjene kružnim motivima. Ploha koja se proteže do dna čaše je ukrašena linijama koje su zakrivljene tako da tvore trostruki oblik slova "U" koje je prošireno na vrhu. Unutar najuže takve linije nalazi se prikaz cvijeta. Vidljivo je kako su na dnu postojale tri nožice.

Kat. br. 30

Inventarni broj: 763:KAŠ-A1/31

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: čaša

Premaz: tamno sivi

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: površina je preoštećena za prepoznavanje motiva i povlačenje analogije

Opis: Ulomak reljefno ukrašene helenističke čaše. Sačuvana je skoro polovica posude zahvaljujući čemu se može prepoznati forma, ali reljefni ukras je previše izlizan da bi se mogao prepoznati.

Kat. br. 29

Inventarni broj: 763:KAŠ-A1/16

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: čaša ili krater

Premaz: tamno sivi, gotovo crni

Faktura: siva

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Brusić, Z., 1999, 143. /br.47/)

Opis: Ulomak reljefno ukrašene helenističke keramike za koji se pretpostavlja kako je bio dio kratera na kojem je vidljivo nekoliko motiva. Na površini se mogu razaznati ukrasi poput: duguljastih listova akanta, motiva u obliku slova "U" unutar kojih su prikazani cjetovi i prikaza ljudskih figura.

Kat. br. 32

Inventarni broj: 763:KAŠ-2461

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: dio kratera

Premaz: tamno siva (crna)

Faktura: siva

Datacija: II. st. pr. Kr.

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Batović, A., Batović, Š., 2013, 121.)

Opis: Gornji dio crnopremazanog helenističkog kratera. Dio je sastavljen od dva ulomka. Vidljiv je dvostruko profilirani obod čiji je rub dramatično izvijen prema van. Tijelo se od dna oboda prema pretpostavljenom dnu posude spušta ravno. Dno posude nije sačuvano. Na sredini ovog dijela vidljiva je izbočina koja je prepoznata kao ostatak ručke.

Kat. br. 33

Inventarni broj: 763:KAŠ-2510

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: gutus

Premaz: crni

Faktura: oker smečkasta

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr.

Objava: (<http://www.muzej-gradakastela.hr/arheoAnt3.html>)

Analogija: (Yntema, D., 2005, 83.; Borzić, I., 2017, 183.)

Opis: Obod vrata ovog cjelovitog primjerka gutusa, dramatično je izvinut prema van. Unutar posude, pri dnu vrata postavljeno je sito u obliku diska. Na vanjskoj stijenci posude, vidljiva je urezana linija koja omeđuje njezino rame. Trbuh posude, od ramena do dna, loptastog je oblika. Na trbuhu je uočljiv lijevak, a obod i rame posude povezuje jedna trakasta drška.

Kat. br. 34

Inventarni broj: 763:KAŠ-2464

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: stalak (donji dio) skifosa

Premaz: crni

Faktura: oker smečkasta

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr. (prema kontekstu nalaza)

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: Vis (Miše, M., 2010, 291.; Miše, M., 2013, 117.; Ugarković, M., 2015, 317.)

Opis: Donji dio skifosa. Vidljivi su stalak posude te donja polovica loptastog tijela. Dno tijela posude omeđeno je s dvije linije u reljefnom negativu, a poviše toga su takve linije izvedene okomito u odnosu na ove dvije. Logično je za pretpostaviti kako je cijelo tijelo ovog skifosa bilo ukrašeno kanelurama.

Kat. br. 35

Inventarni broj: 763:KAŠ-2506

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: dio tijela (gornji dio) skifosa

Premaz: crni

Faktura: oker smečkasta

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr. (prema kontekstu nalaza)

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: Vis (Miše, M., 2010, 291.; Miše, M., 2013, 117.; Ugarković, M., 2015, 317.)

Opis: Na ovom komadu skifosa vidljiv je dio loptastog tijela posude. Tijelo ovog skifosa je, uz crni premaz, ukrašeno kanelurama.

Kat. br. 36

Inventarni broj: 763:KAŠ-A1/19

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: kantaros

Premaz: tamno smeđe-crvenkasti

Faktura: oker, svijetlo smečkasta

Datacija: kraj II. st. pr. Kr./početak I. st. pr. Kr. (prema kontekstu nalaza)

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Yntema, D., 2005, 76.; Borzić, I., 2017, 183.)

Opis: Posuda nije sačuvana u cijelosti. Ima bikonično tijelo s okruglom ručicom na jednoj strani. Autorica ovog rada pretpostavlja kako je s druge strane, bila simetrično postavljena druga ručica istog oblika. Ako je tome tako, radilo bi se o formi bikoničnog kantarosa. Posuda na dnu ima izraženu stopu. Tijelo posude je premazano smeđim premazom.

Kat. br. 37

Inventarni broj: 763:KAŠ-2485

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: lonac

Premaz: sivi

Faktura: svijetlo siva-oker

Datacija: II. st. pr. Kr. (po kontekstu nalaza)

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Rotroff, S., 2006, Fig. 29/br. 174 – P 6350/)

Opis: Gornji dio lonca širokog otvora. Obod je izvijen prema van. Vrat posude je konkavan, a rame je dosta izraženo. Obod i rame posude spajaju kružne ručice konkavnog presjeka. Tijelo je široko i loptasto. Dno posude nije sačuvano.

Kat. br. 38

Inventarni broj: 763:KAŠ-A1/1

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip posude: čaša s ručkom (lončić)

Premaz: tamno sivi

Faktura: oker-narančasta

Datacija: II. st. pr. Kr. (po kontekstu nalaza)

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: Vis (Ugarković, M, 2015, 534.)

Opis: Loptasti lončić s ručkom bez oboda. Stijenke posude su relativno debele, grublje su fature. U unutrašnjosti je dobro očuvan tamno sivi premaz. Tragovi premaza su vidljivi i na vanjskim stijenkama.

Kat. br. 39

Inventarni broj: 763:KAŠ-2490

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: poklopac (ili tanjur s ručkama, tj. nekakva vrsta pladnja)

Premaz: svijetlo do srednje sivi

Faktura: svijetlo narančasta-okker

Datacija: II. st. pr. Kr. (po kontekstu nalaza)

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Rotroff, S., 2006, Fig. 56/br. 342 – P 15902/)

Opis: Tanjur debelih stijenki s ručkama. Posuda je, po mišljenju autorice ovog rada, mogla funkcionirati kao pladanj. Vanjske i unutarnje stijenke su premazane sivim premazom, čini se, iste nijanse. Osim premaza nema vidljivog dekora. Rub posude je okomito postavljen u odnosu na dno koje je jako zadebljano i zaobljeno. Trakaste ručke su postavljene horizontalno u odnosu na tijelo posude, a njihov presjek je konveksan.

Kat. br. 40

Inventarni broj: 763:KAŠ-2523

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: ručka amfore

Premaz: nema ga

Faktura: oker-siva

Datacija: II. st. pr. Kr. (po kontekstu nalaza)

Objava: u procesu objave (I. Šuta dovršava članak o žigovima na ostacima amfora s lok. Resnik-Sikuli)

Opis: Ručka amfore sa žigom.

Kat. br. 41

Inventarni broj: 763:KAŠ-2525

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: dio amfore

Premaz: nema ga

Faktura: oker-narančasta

Datacija: II. st. pr. Kr. (po kontekstu nalaza)

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Kirigin, B., 1994, 21.)

Opis: Vrat amfore grčko-italskog tipa s dijelom oboda i jedne ručke.

Kat. br. 42

Inventarni broj: 763:KAŠ-2526

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: dio amfore

Premaz: nema ga

Faktura: smečkasta

Datacija: II. st. pr. Kr. (po kontekstu nalaza)

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Šuta, I., 2017, 29.)

Opis: Vrat i obod amfore tipa Lamboglia 2.

Kat. br. 43

Inventarni broj: 763:KAŠ-2527

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: dio amfore

Premaz: nema ga

Faktura: oker

Datacija: II. st. pr. Kr. (po kontekstu nalaza)

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Šuta, I., 2017, 29.)

Opis: Vrat, obod i ručke amfore tipa Lamboglia 2.

Kat. br. 44

Inventarni broj: 763:KAŠ-2528

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: dio amfore

Premaz: nema ga

Faktura: oker-sivkasta

Datacija: II. st. pr. Kr. (po kontekstu nalaza)

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Kirigin, B., 1994, 21.)

Opis: Vrat, rame i trbuh amfore.

Kat. br. 45

Inventarni broj: 763:KAŠ-2539

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli, helenistička luka

Tip posude: poklopac

Premaz: nema ga

Faktura: oker-narančasta

Datacija: prva polovica I. st. pr. Kr (po kontekstu nalaza)

Objava: (Babin, A. *ed.*, 2004, 19.)

Opis: Poklopac za zatvaranje posuda (najčešće amfora).

Kat. br. 46

Inventarni broj: 763:KAŠ-2481

Nalazište: lokalitet Resnik-Sikuli

Tip predmeta: uteg

Premaz: nema ga

Faktura: siva

Datacija: II. st. pr. Kr. (po kontekstu nalaza)

Objava: nalaz prethodno nije objavljen

Analogija: (Šuta, I., 2011, 93.)

Opis: Dio ovalnog utega za tkalački stan ili ribarsku mrežu.

Popis literature

- BABIĆ, I., 1991. – Ivo Babić, *Prostor između Trogira i Splita*, Kaštel Novi, pretisak izdanja iz 1984.
- BABIN, A. ed., 2004. – Ankica Babin (ed.), *Resnik-Hidroarheološka istraživanja (Resnik-Hydroarchaeological researches); katalog izložbe*, Kaštela.
- BABIN, A., 2007. – Ankica Babin, Obilježavanje dvadesete obljetnice rada društva "Bijaća", *Kaštelanski zbornik 8*, Kaštela, 7-17.
- BABIN, A., 2015. – Ankica Babin, Uz petnaestu obljetnicu rada Muzeja grada Kaštela, *Kaštelanski zbornik 11*, Kaštela, 17-61.
- BABIN, M., ŠUTA, I., 2018. – Marijeta Babin i Ivan Šuta, Uvod, *Prošlost pod asfaltom-arheološki i konzervatorski zaštitni radovi u okviru projekta EKO Kaštelanski zaljev – katalog izložbe*, Kaštela, 9-11.
- BARBARIĆ, V., 2010. – Vedran Barbarić, Autohtono stanovništvo istočne obale Jadrana u zadnjem tisućljeću prije Krista, *Antički Grci na tlu Hrvatske; katalog izložbe*, Zagreb, 56-62.
- BATOVIĆ, A., BATOVIĆ, Š., 2013. – Ante Batović i Šime Batović, *Helenistički grobovi iz Nadina u okviru V. (zadnje) faze liburnske kulture*, Zadar.
- BORZIĆ, I., 2017. – Igor Borzić, Keramički nalazi, *Grad mrtvih nad poljem života-Nekropola gradinskog naselja Kopila na otoku Korčuli; katalog izložbe*, Zadar, 61-84.
- BRUSIĆ, Z., 1990. – Zdenko Brusić, Resnik kod Kaštel Novog; Helenističko pristanište, *Arheološki pregled br. 29 (1988)*, Ljubljana, 117-119.
- BRUSIĆ, Z., 1993. – Zdenko Brusić, Vrste importa helenističke i rimske keramike u Liburniju, *Zbornik pedagoškog fakulteta*, Rijeka, 81-90.
- BRUSIĆ, Z., 1999. – Zdenko Brusić, *Hellenistic and Roman Relief Pottery in Liburnia*, (BAR International Series 817); Oxford.

BRUSIĆ, Z., 2010. – Zdenko Brusić, Antička plovidba i trgovina s autohtonim zajednicama, *Antički Grci na tlu Hrvatske; katalog izložbe*, Zagreb, 102-105.

ČARGO, B., 2007. – Boris Čargo, *Grčko-helenistička keramika u Arheološkom muzeju u Splitu*, Split.

ČARGO, B., 2016. – Boris Čargo, O urbanizmu Isse u svjetlu arheoloških istraživanja, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku (VAHD) br. 109.*, Split, 25-56.

ČARGO, B., 2017. – Boris Čargo, Posude s mrežastim ukrasom iz Ise na otoku Visu, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku (VAHD) br. 110.*, 173-191.

DUVNJAK, M., 2018. – Mirela Duvnjak, *Skriveno-Izloženo; Izložba fundusa Odjela moderne i suvremene umjetnosti Muzeja grada Kaštela (Hidden-Exhibited; Exhibition from the holdings of the Department of modern and contemporary art of the Kaštela town Museum)*, Kaštela.

JELIČIĆ-RADONIĆ, J., 2010. – Jasna Jeličić-Radonić, Far u svjetlu novih arheoloških istraživanja, *Antički Grci na tlu Hrvatske; katalog izložbe*, Zagreb, 125-129.

KAMENJARIN, I., 2007. – Ivanka Kamenjarin, 15 godina postojanja arheološke zbirke Muzeja grada Kaštela, *Kaštelanski zbornik 8*, Kaštela, 17-27.

KAMENJARIN, I., 2011. – Ivanka Kamenjarin, Povijest istraživanja/History of research, *Antički Sikuli; katalog izložbe*, Kaštela, 9-19.

KAMENJARIN, I., 2014. – Ivanka Kamenjarin, Helenistička reljafna keramika iz Sikula (Resnika), *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku (VAHD) br. 107.*, Split, 129-160.

KAMENJARIN, I., 2016. – Ivanka Kamenjarin, *25 godina Arheološkog odjela Muzeja grada Kaštela*, Kaštela.

KAMENJARIN, I., 2017. – Ivanka Kamenjarin, *Helenistička reljefna keramika iz Sikula (Hellenistic Moldmade Pottery from Siculi); katalog izložbe*, Kaštela.

KIRIGIN, B., KATUNARIĆ, T., ŠEŠELJ, L., 2005. – Branko Kirigin, Tea Katunarić i Lucijana Šešelj, Amfore i fina keramika(od 4. do 1. st. pr. Kr.) iz srednje Dalmacije: preliminarni ekonomski i socijalni pokazatelji, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku (VAPD) br. 98.*, Split, 7-24.

KIRIGIN, B., 1994. – Branko Kirigin, Grčko-italske amfore na Jadranu, *Arheološki vestnik br. 45*, Ljubljana, 15-24.

KIRIGIN, B., 2010. – Branko Kirigin, Palagruža: Diomedov otok ili uvod u početne veze Dalmacije s antičkim grčkim svijetom, *Antički Grci na tlu Hrvatske; katalog izložbe*, Zagreb, 106-109.

KIRIGIN, B., 2010. – Branko Kirigin, Otok Korčula, *Antički Grci na tlu Hrvatske; katalog izložbe*, Zagreb, 113-118.

KIRIGIN, B., 2010. – Branko Kirigin, Isa, *Antički Grci na tlu Hrvatske; katalog izložbe*, Zagreb, 119-124.

KIRIGIN, B., 2010. – Branko Kirigin, Epetij, *Antički Grci na tlu Hrvatske; katalog izložbe*, Zagreb, 142-143.

KOVAČIĆ, V., 2010. – Vanja Kovačić, Trogir, *Antički Grci na tlu Hrvatske; katalog izložbe*, Zagreb, 139-141.

KOZLIČIĆ, M., 1991. – Mithad Kozličić, *Brod istočne obale Jadrana u starom i srednjem vijeku*, Kaštel Novi.

KUNTIĆ-MAKVIĆ, B., ČAČE. S., 2010. – Bruna Kuntić-Makvić i Slobodan Čače, Pregled povijesti jadranskih Grka, *Antički Grci na tlu Hrvatske; katalog izložbe*, Zagreb, 63-73.

LAMBOGLIA, N., 1952. – Per una classificazione preliminare della ceramica campana, *Atti dell I Congresso internazionale di Studi Liguri*, Bordighera, 133-206.

MATIJEVIĆ, I., 2016. – Ivan Matijević, Neobjavljena stela veterana legije sedma Claudia Pia Fidelis iz Sikula, *Miscellanea Hadriatica et Mediterranea (MHM) Vol. 3*, Zadar, 125–138.

MIŠE, M., 2010. – Maja Miše, *Keramika tipa "Gnathia" na istočnoj obali Jadrana (od 4. do 1. st. pr. Kr.)*; doktorski rad, Zagreb.

MIŠE, M., 2013. – Maja Miše, Prilog proučavanju isejske keramike tipa Gnathia, *Vjesnik za arheologiju i povijest Dalmatinsku (VAPD) br. 106*, Split., 99-130.

- MIŠE, M., 2017. – Maja Miše, The Hellenistic ware at the indigenous necropolis Gradina in Dragišić near Šibenik-Croatia, *Illirica Antiqua II (In Honorem Duje Rendić-Miočević): Proceedings of the International Conference /Šibenik, September 2013./*, Zagreb, 83-104.
- MOREL J. P., 1981. – Jean Paul Morel, *Céramique campanienne: Les formes*, Rim.
- NEMET-EHRLICH, D. 1983./1984. – Dorica Nemet-Ehrlich, Helenistički gutusi, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu (VAMZ) 3. s., XVI-XVII*, Zagreb, 75-89.
- ROTROFF, S. I., 1982. – Susan Irene Rotroff, *Hellenistic Pottery; Athenian and Imported Moldmade Bowls, The Athenian Agora – results of excavations conducted by The American School of Classical Studies at Athens, Volume XXII.*, Princeton (New Jersey).
- ROTROFF, S. I., 2006. – Susan Irene Rotroff, *Hellenistic Pottery; The Plain Wares, The Athenian Agora – results of excavations conducted by The American School of Classical Studies at Athens, Volume XXXIII.*, Princeton (New Jersey).
- ŠEŠELJ, L., 2009. – Lucijana Šešelj, *Promunturium Diomedis - Svetište na rtu Ploča i jadranska pomorska trgovina u helenističkom razdoblju*; doktorski rad, Zadar.
- ŠEŠELJ, L., 2010. – Lucijana Šešelj, Rt Ploča, *Antički Grci na tlu Hrvatske; katalog izložbe*, Zagreb, 110-112.
- ŠUTA, I., 2011. – Ivan Šuta, Povijesni okvir, *Antički Sikuli; katalog izložbe*, Kaštela, 19-25.
- ŠUTA, I., 2011. – Ivan Šuta, Arheološka topografija okolnog područja, *Antički Sikuli; katalog izložbe*, Kaštela, 25-31.
- ŠUTA, I., 2011. – Ivan Šuta, Organizacija i arhitektura naselja iz 2. i 1. st. pr. Kr, *Antički Sikuli; katalog izložbe*, Kaštela, 31-39.
- ŠUTA, I., 2011. – Ivan Šuta, Gruba keramika iz 2. i 1. stolj. pr. Kr., *Antički Sikuli; katalog izložbe*, Kaštela, 73-76.
- ŠUTA, I., 2011. – Ivan Šuta, Amfore iz 2. i 1. st. pr. Kr., *Antički Sikuli; katalog izložbe*, Kaštela, 77-87.
- ŠUTA, I., 2011. – Ivan Šuta, Utezi za tkalački stan, *Antički Sikuli; katalog izložbe*, Kaštela, 91-94.

ŠUTA, I., 2017. – Ivan Šuta, Amfore kao pokazatelj ekonomskih i društvenih odnosa u okolini Kaštelanskog zaljeva tijekom 2. i 1. st. pr. Kr., *ADRIAMPHORAE - Amfore kao izvor za rekonstrukciju gospodarskoga razvoja jadranske regije u antici: lokalna proizvodnja, (Radovi s okruglog stola /Zagreb, travanj 2016./)*, Zagreb, 26-32.

UGARKOVIĆ, M., 2015. – Marina Ugarković, *Pogrebni običaji grčke Isse na temelju arheoloških iskopavanja nekropole na položaju Vlaška njiva u Visu*; doktorski rad, Zagreb.

YNTEMA, D, 2005. – Douwe Yntema, *Conspectus Formarum of Apulian Grey Gloss wares (Inventory of forms of Apulian Grey Gloss wares; Updated and completely revised 2nd edition)*, Amsterdam.

Popis internetskih poveznica

<http://www.muzej-gradakastela.hr/povijest.html> (stranica posjećena 6. rujna 2019. godine)

<http://www.muzej-gradakastela.hr/novostikulturnikrajolici.html> (stranica posjećena 6. rujna 2019. godine)

<http://www.muzej-gradakastela.hr/arheoAnt3.html> (stranica posjećena 18. veljače 2020. godine)

Popis karti

Karta 1. Oznaka naselja *Siculi* na Peutingerovoj karti (preuzeto iz: ŠUTA, I., 2011, 23.) 16

Karta 2. Grčka naselja, najvažnija arheološka nalazišta i grčki toponimi iz perioda klasičnog doba i helenizma (V. – I. st. pr. Kr) naznačena su na ovoj karti koju je kreirao Slobodan Čače (preuzeto iz: BARBARIĆ, V., 2010, 61.) 21

Karta 3. Karta Kaštelanskog zaljeva (preuzeto iz: ŠUTA, I., 2017, 27.) 23